

RIKSDAGENS PROTOKÖLL.

1904. Andra Kammaren. N:o 66.

Onsdagen den 18 maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Till fortsatt handläggning anmäldes konstitutionsutskottets utlåtande n:o 5, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af §§ 49 och 87 regeringsformen samt §§ 10 till och med 25 äfvensom §§ 27, 28 och 38 riksdagsordningen jämte inom Riksdagen väckta förslag i fråga om valrätten till Riksdagens kamrar; och lämnades därvid i fråga om *punkterna 1:o) och 3:o) samt punkten 2:o) mom. b)—h)*, enligt förut skedd anteckning, ordet till

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.

Herr Ericsson i Vallsta, som yttrade: Herr talman! Efter allt det myckna, som ordats i denna fråga, kan det naturligtvis icke falla mig in att ingå på någon kritik af det föreliggande förslaget om proportionella val. Jag vill endast gifva till känna, att jag för min del vill taga afstånd från detsamma, och när jag gör det, är det min fulla öfvertygelse, att jag handlar i öfverensstämmelse icke allenast med min egen mening, utan äfven i öfverensstämmelse med den uppfattning, som det ojämförligt stora flertalet af mina valmän härvidlag hysa. Jag vill också tillkännagifva, att jag icke på något sätt känner mig bunden af 1902 års riksdagsskrifvelse, ty jag för min del röstade emot densamma. Det är ju hufvudsakligen denna skrifvelse, som motiverat framläggandet af detta förslag.

En person, som på sin tid var en mycket framstående medlem af denna kammare, yttrade en gång ord, som sedermera blifvit hvad man kallar bevingade, nämligen: »När vi småbönder gifva oss in på storpolitik, blifva vi alltid lurade». Jag fruktar i mitt stilla sinne, att vi blifva lurade, när vi nu gifva oss in på en sådan storpolitik, som det här är fråga om, nämligen att söka allians hos de

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

meningar, som företrädesvis representeras i Första Kammaren, för att på det sättet kunna mota de nya valmansskarornas inflytande. Jag tror, att åtminstone vi små jordbrukare hellre böra vända oss till de klasser, hvilka vi nu stå redo att lämna medborgarrätt. Jag tror icke, att det finnes anledning att frukta något från det hållet, och jag kan därför icke vara med om att uppställa några sådana konstlade garantier däremot, som man här ifrågasatt.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka afslag å det föreliggande förslaget.

Herr Olsson i See: Herr talman, mina herrar! Jag har begärt ordet för att angifva min ställning till det nu föreliggande förslaget om införande af proportionell valmetod. Säga hvad man vill om detta valsätt, är detsamma dock mer eller mindre inveckladt eller krångligt, och detta komma valmännen också att få erfara i praktiken, när de få se, hvilka resultat som uppstå vid tillämpningen af denna valmetod, i det att nämligen enligt densamma en person kan komma upp till Riksdagen, som endast fått 4- å 500 röster, medan återigen en annan, som får 7- å 800 röster, får stanna hemma. Det är inte godt för dem, som icke kunna studera saken, att kunna förstå, huru något sådant kan vara rättvist. Det säges ju dock, att denna metod skall vara rättvis. Men helt visst skall det komma att heta, att den är uppfunnen för att lura oss bönder och annat enfaldigt folk med.

Vidare vill jag påpeka, att detta förslag tyckes mig innebära någonting, som smakar litet gammalt. Det betyder i viss mån en återgång till ständsrepresentationen. Låt vara att de, som väljas, äro valda efter ett proportionellt system och komma in samma väg i Riksdagen, men de komma dock att representera adel, präster, borgare och bönder samt därjämte arbetare, så att det blir på sätt och vis än flera stånd än under ståndstiden. Enhvar af dessa nya ledamöter, vare sig de nu äro arbetarerepresentanter, bonderepresentanter eller representanter för industri och handel eller för dem, som äro mäktiga och rika i denna världen, kommer dock att söka göra sin särskilda mening gällande, såvidt möjligt är, och den ena kommer att stå skarpt i harnesk mot den andra, och det hela blir ingen lättrodd apparat att laborera med i riksdagsarbetet.

Om vi däremot lämna vårt folk det förtroendet, att det själfvt får sammanjämka de olika åsikter och meningar, som yppa sig hos detsamma, och folket sedan får lämna sina representanter förtroendeuppdraget att framföra dessa olika meningar, allteftersom det kan vara lämpligt, så uppstår ett ömsesidigt förtroende, som skall göra nationen stark och handlingskraftig. Det är alldeles visst och sant, att detta skulle vara mera välsignelsebringande för vårt land och folk för framtiden.

Vidare har af diskussionen i denna fråga framgått, att man tyckes antaga, att de nytillkommande valmännen skola alla och en-

hvar vara radikaler och röda vänstermän. Ja, jag vill icke förneka, att så kan vara förhållandet med flera af dem, men märken väl, mina herrar, att det kommer nog icke till så litet med konservativa element också. I den valkrets, som jag representerar, skulle icke så få arrendatorer, hvilka nu icke äga rösträtt till riksdagsmannaval, men som stå på delvis ganska konservativ ståndpunkt, genom införandet af allmän rösträtt erhålla valrätt. Dessutom måste vi komma ihåg, att i dessa stilla bygder, som icke äro så långt komma på det socialistiska området, finnas icke så många röda socialister. För öfrigt skulle äfven strejkbrytare komma med, hvilka jag icke anser vara några farliga socialister. I viss mening sympatisera de ju mycket väl med åtskilliga konservativa åsikter.

På grund af hvad jag sålunda här anfört, vill jag gifva till känna, att jag kommer att rösta emot såväl Kungl. Maj:ts som utskottets förslag i den föreliggande frågan.

Herr Söderberg: Herr talman, mina herrar! Det är hufvudsakligen två anmärkningar, som jag vill rikta mot det kungl. förslag, som här föreligger.

Den första af dessa anmärkningar gäller det, att man genom denna rösträttsreform söker sammanföra stad och landsbygd till gemensamma valkretsar. Man må hysa hvilka tankar som helst om den medborgaranda och den allmänanda, som böra finnas både hos städernas och landsbygdens befolkning, jag är likväl öfvertygad om, att det är åtskilliga intressen, som i framtiden liksom hittills komma att föranleda strider och uppväcka partilidelser mellan dessa båda samhällsklasser. Jag anser dock, att då man går att lösa en så stor fråga, som denna är, bör man taga hänsyn till alla omständigheter, så att man icke skapar ett förhållande, som är sämre än det, som för närvarande råder.

Vidare har jag en annan anmärkning att rikta emot förslaget, hvilken under dessa dagar ofta har blifvit uttalad, nämligen emot det valsätt, som komme att blifva gällande, om denna kungl. proposition blefve antagen. Jag är af den uppfattningen, att i synnerhet våra landtmän, som jag känner förnämligast i allmänhet från de trakter, som jag bäst känner till, både ifrån högerhåll och från vänsterhåll uttalat sig emot detta valsätt, och de ha gjort det icke utan starka skäl. Vi få erinra oss, mina herrar, hvad det vill säga att bo på milsvida afstånd ifrån de centralare delarne af en kommun. Om man vill där sätta i scen ett sådant valmaskineri, som denna proportionella valmetod medför, så tror jag, att man kommer att få erfara, huru landtmännen på många ställen i vårt land icke allenast bli mera afvogt stämda emot denna valordning än hvad de nu äro och ha uttalat, utan de kanske också bli likgiltiga och intresselösa för den frågan, huruvida det är lönt för dem att söka att låta representera sig vid Riksdagen eller icke. Och det anser jag vara en sådan våda för vårt lands lugna utveckling, att jag fördenskull icke vill

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten till Andra Kammaren m. m. vara med om att söka införa våra politiska förhållanden på sådana banor.

Kammaren m. m.
(Forts.)

Men nu kan man ju säga, och detta med skäl, att detta är en större fråga, det är en stor reform. Första Kammaren har ju biträdt detta förslag i hufvudsak, och Andra Kammaren skulle ådraga sig ett mycket stort ansvar, om den icke ville fatta den hand, som är utsträckt ifrån medkammaren. Jag medgifver detta, och jag har äfven reflekterat öfver den saken. Det är icke med förbundna ögon, och det är icke med slumrande intresse, som jag har fattat min ståndpunkt, utan jag har försökt att sätta mig in i denna fråga och sökt att belysa den inför mig själf och inför min uppfattning så godt jag kunnat ifrån alla sidor. Men att nu Första Kammaren har fattat detta beslut anser jag icke vara ett afgörande skäl för att Andra Kammaren skall taga detta steg. Om jag icke mistager mig, tror jag, att det är första gången vår medkammare har fattat ett positivt beslut angående en rösträttsreform, sedan den nuvarande riksdagsordningen infördes, och jag hemställer, huruvida det skulle vara så vådligt, om Andra Kammaren då vid det allra första tillfället, medkammaren räcker oss handen, vägrar att taga emot den. Ja, det beror naturligtvis på reformens innebörd och lämplighet för vårt land. Vore jag öfvertygad om, att det skulle gagna det hela och vårt land, skulle jag gärna taga emot den handen. Men när jag är för min del öfvertygad om att det icke skulle vara välbetänkt, åtminstone för oss landtbor i vårt nordliga land, så kan jag icke vara med om att göra det nu.

Jag skall icke upptaga kammarens tid längre. Jag vill endast uttala några allmänna tankar med afseende på det berättigade uti en rösträttsreform. Detta vill jag göra därför, att jag icke har uppträdt förut uti denna fråga. Sedan 1901 års härordningsreform genomfördes, som innebar stora uppoffringar för den enskilde medborgaren, anser jag, att denna fråga om rösträttens utvidgning har kommit i ett annat läge, än den var före 1901. Och jag är äfven utaf en annan anledning sinnad att gå med på en verklig rösträttsutvidgning, då vårt folk och vårt land nu har mer och mer öfvergått till ett industriland. De, som tillföre ha upptagit kampen för förverkligandet utaf tidsenliga och rättvisa reformer på landtmannanäringarnas område, få lof att erkänna, att de allra flesta utaf dessa intressen, som ha stått länge på landtmannapartiets program, blifvit förverkligade. Jag vill nu icke här uppräknå några detaljer, men vi få erkänna detta. Vårt lands utveckling har plöjt sig nya banor och vägar uti vår utvecklings historia, och det är säkert, att vi begå ett stort misstag, om vi icke fatta de kraf, som denna utveckling ställer på oss. Utaf dessa antydningar kunnen I, mina herrar, förstå, att jag är vän utaf en verklig rösträttsutvidgning. Men när jag icke tror och när jag icke kan vara öfvertygad om, att det nu föreliggande förslaget är tillfredsställande, så kan jag icke annat än yrka afslag å detsamma.

Det är en motion, som är väckt uti Första Kammaren utaf landshöfding Sjöcrona. Med denna motion sympatiserar jag på det allra varmaste, och jag skulle önska — nu är det väl omöjligt — att Riksdagen velat besluta en reform på basis utaf denna motion. Det hade varit ett enkelt steg och ett steg i rätt riktning, en enkel valreform. Det skulle tillfört den nuvarande valmanskåren en mycket stor kontingent af nya medborgare. Det är sant. Men det hade icke tredubblat valmanskåren, såsom detta förslag gör. Med den anläggning af konservatism, som jag har, anser jag, att det hade varit ett mycket förståndigt och välbetänkt steg att stanna vid den motionen. Men när detta förslag icke vunnit några sympatier i utskottet och icke heller efter hvad jag kan finna i någondera af kamrarna, så vet jag icke, om jag, när den tiden kommer, bör yrka bifall till densamma. Men jag vill åtminstone förbehålla mig den rätten. Ty det anser jag ändå vara ett förslag, som är genomförbart. Det låter landsbygden få välja för sig och städerna för sig, och det är byggdt på historiska grunder. Det vore en reform, som icke skulle vända upp och ned på alla förhållanden i detta afseende, såsom det nu föreliggande förslaget gör.

Hvad nu till sist angår utskottets förslag, så har utskottets majoritet verkligen sökt att åtminstone på något sätt bibehålla städerna för sig och landsbygden för sig, men den valkretsindelning, som det försökt åstadkomma, anser äfven jag, att det är omöjligt att kunna ansluta sig till.

När jag har en sådan uppfattning angående det föreliggande förslaget, har jag, herr talman, intet annat att göra än att yrka afslag såväl å den kungl. propositionen som å utskottets förslag

Herr Eriksson i Elgered: Redan den omständigheten, att den kungl. propositionen, därest den skulle blifva upphöjd till grundlag, skulle utsträcka valrätten därhän, att valmanskåren blefve tredubbelt större, än hvad den för närvarande är, visar tillräckligt, att det kungl. förslaget innehåller en verklig reform. Från denna synpunkt sedt och då det fullständigt ställer sig på den allmänna rösträttens grund, skulle jag för min del icke hafva någonting emot att vara med om den kungl. propositionen. Det finnes emellertid ett skäl, som gör att jag icke kan vara med därom, och det är det skäl, som den ena gången efter den andra blifvit framhållet i denna kammare, nämligen att det innehåller bestämmelser om proportionellt valsätt. Om bestämmelserna härom borttoges ur den kungl. propositionen, så skulle det icke finnas något förslag, som starkare tilltalade mig än just det kungl. förslaget i sådan form. De skäl åter, som göra, att jag icke kan vara med om ett proportionellt valsätt, äro desamma som de, hvilka under den gångna diskussionen såväl vid gårdagens plenum som i dag blifvit så ofta framdragna, att jag icke behöfver spilla många ord därpå. Jag skall dock bedja att i korthet få angifva

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten till Andra Kammaren m. m. (Forts.) dessa skäl, icke för att öfvertyga någon af herrarne, men för att motivera min ställning i frågan.

Det anfördes redan under förmiddagen af representanten för Uppsala, professor Harald Hjärne, att han icke vore någon synnerligen stor vän af stark partidisciplin. Ja, denna sak beror helt och hållet på hur man tar den. Att jag icke är någon motståndare till partibildning visas bland annat däraf, att jag själf ingått i ett af Riksdagens partier, men däraf följer ingalunda, att jag anser ställningen böra vara sådan, att man ovillkorligen skall underkasta sig en partidisciplin, som går snart sagdt ända därhän, att man måste underordna sina personliga åsikter under partiets, så att, äfven om man anser en sak vara till fäderneslandets bästa, man icke skall få förblifva därvid. För min del får jag säga, att jag icke kan vara med om något sådant, ty en dylik partidisciplin är helt enkelt en inkräkning på karaktärens själfständighet, och man må säga hvad man vill, så är dock karaktärens själfständighet eu af de första förut-sättningarna för att det politiska arbetet skall hafva framgång och för att man på bästa sätt skall kunna lagstifta till fäderneslandets bästa. Jag tror emellertid, att de flesta af herrarne väl måste vara ense därom, att, därest det kungl. förslaget med proportionellt valsätt blir antaget, partidisciplinen onekligen kommer att blifva långt starkare, än hvad den för närvarande är. För närvarande är ställningen på landsbygden sådan, att dess representanter, då de som kandidater uppträda på valmöten, ingalunda äro böjda för att underskrifva allt hvad ett möte önskar, utan de framställa sina personliga åsikter och förblifva därvid. Har då ett möte förtroende för personen i fråga, så väljer det honom ändock till sin kandidat. För min del tror jag, att en sådan hållning är den bästa, men jag fruktar för, att vid ett proportio-nellt valsätt partidisciplinen skall blifva sådan, att man icke skall finna denna själfständighet. För min del skulle det därför smärta mig, om jag finge upplefva den dag, då denna själfständighet komme att försvinna och vi måste organisera oss under en dylik sträng partidisciplin.

Ett annat skäl, som för mig är det afgörande för att jag icke kan vara med om proportionellt valsätt, är den maktfördelning, detta förslag innebär å ömse sidor. Jag fruktar för, att många af herrarne till den grad fäst sina ögon på socialdemokraterna och på socialismen och att de se det röda spöket därhän, att de icke kunna ha blicken fästad på den motsatta ytterligheten. Jag tror, att vi icke endast hafva att tänka oss den möjligheten, att socialisterna skulle komma att till större eller mindre del inträda i Andra Kammaren, utan jag är öfvertygad därom, att vi böra hafva våra ögon fästade på den motsatta ytterligheten, nämligen byråkratien. Byråkratien har emellertid sitt starka fäste i Riksdagens Första Kammare, och dess intressen äro där i den grad förhärskande, att det icke gärna kan blifva mer än en mening därom. Det säkra är också, att, om ingen reform af Första Kammaren företages, den fortfarande kommer att bibehålla

den byråkratiska hållning, den för närvarande intager. Jag undrar verkligen, om herrarne vilja vara med om att på samma gång gifva Första Kammaren en god handräckning från en stark minoritet i Andra Kammaren, en minoritet, som alltid skall komma att blifva ett fullständigt annex till Första Kammaren. Herrarne se af herr Lundebergs motion, att hans mening går ut därpå, att skattefrågor skola blifva af vanlig lags natur, så att dylika frågor skola afgöras med majoritet inom hvardera kammaren. Om detta blefve beslutadt, så skulle makten för framtiden absolut komma att ligga hos Riksdagens Första Kammare. Men äfven om det nu icke finnes möjlighet att genomföra detta, så får ju, om det proportionella valsättet införes, i alla fall Första Kammaren i ett annex från Andra Kammaren för framtiden ett säkert understöd. Hvad detta understöd betyder, det tror jag emellertid, att Englands historia bättre än något annat lands historia visar, ty huru skulle de engelska partierna gentemot de Stuartska regenterna kunnat tillkämpa sig makt och själfständighet, om icke just på grund däraf, att beskattningsfrågor lågo i parlamentets hand och framförallt i underhusets. Det är denna synpunkt, i synnerhet när det gäller att för framtiden lösa stora frågor, som gör, att jag anser, att Riksdagens Andra Kammare bör bevara den maktställning, den för närvarande intager, och icke i en så viktig punkt gifva efter.

Men det är icke nog därmed. Det finnes ännu ett tredje skäl, som gör, att jag icke kan vara med om det proportionella valsättet, och det är de formella svårigheterna, de tekniska svårigheter, som förefinnas. Om man anställer en jämförelse med den riksdagsordning, som vi för närvarande hafva, och detta lagförslag, så framgår däraf alldeles uppenbart, att vi för närvarande hafva ganska klara grundsatser i detta afseende. Vi skulle emellertid nu öfvergifva dessa klara och enkla grundsatser för att öfvergå till ett system, som vore mer än lofvärdt dunkelt, så dunkelt, att den kanske främste talaren i denna kammare i går fick anledning att därom säga, att om det är svårt att lära sig exercera på exercisfältet, så är det ännu svårare att med ett proportionellt valsätt lära sig, huru man skall kunna gå till valurnan och rätt fullgöra sina skyldigheter därvidlag. För min del är jag icke böjd att gå från det klara och enkla till det dunkla, och jag skulle verkligen beklaga, om ett dylikt valsätt blefve antaget.

Herr statsministern sade, att, därest det inträffade, att man icke kände sig belåten med det proportionella valsättet, det icke vore någon svårighet att öfvergå från proportionella val till majoritetsval. Jag förmodar, att herr statsministern sade detta icke därför, att han på något sätt för egen del kände sig oviss i sådant afseende — jag har ingen anledning att antaga detta —, men han sade det naturligtvis för att stärka de svaga, de som i denna kammare stå vacklande om sin mening. Jag ber emellertid att gentemot herr statsministern få säga, att jag är af en motsatt mening härutinnan. Det kunde ju så vara, om man alltid hade en regering med det inflytande som den

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

regering, för hvilken herr Boström i Östanå står i spetsen, visat sig hafva, en regering, som på samma gång visat sig alltid vilja kämpa för det rätta. Det är emellertid möjligt, att man i framtiden kan komma att sakna en sådan regering, och under sådana förhållanden skulle jag vilja veta, hvilken af herrarne kan garantera för att man kan tvinga Riksdagens Första Kammare, äfven om man ser att en faute blifvit begången, att ändra sina åsikter och i stället för proportionella val införa majoritetsval. Vi känna ju alla, huru svårt det är att få Första Kammaren med, då det gäller att genomföra en reformfråga. Samma argument anfördes af professorn på uppsalabänken. Han ansåg, att äfven detta förslag hade allt annat än goda förtjänster, men det oaktadt ville han vara med om detsamma såsom en öfvergång. Jag vädjar emellertid till herrarne, om man bör antaga ett grundlagsförslag, ett förslag, som kanske icke blott för årtionden, utan äfven för århundranden skall vara bestående, blott såsom en öfvergång. Jag är icke böjd därför. För öfrigt ber jag att få säga talaren på uppsalabänken, att jag förvånar mig öfver att han, efter att hafva uttalat all denna kritik mot det proportionella valsättet, kunnat komma till en sådan slutledning, att han kunnat vara med om detsamma. Han sade, att om det hade varit ifrågasatt att aflåta ett skrifvelseförslag, på hvilket han väntat, så skulle han icke hafva röstat för det kungl. förslaget, utan för skrifvelseförslaget. Jag tänker emellertid, att den värde professorn med all sin lärdom och sitt vetande just vore den rätte mannen att framkomma med ett sådant skrifvelseförslag, och det förvånar mig verkligen, om saken skulle stranda därpå, att intet sådant framkommit. För min del får jag säga, att jag kanske icke så litet längtat efter ett skrifvelseförslag, men, i brist på ett dylikt, icke får man kasta sig öfver på den kungl. propositionen, utan jag har väntat — och väntat i god förhoppning — att ett sådant möjligt skall komma. Mina herrar, det är möjligt, att detta regeringens förslag kommer att antagas såsom hvilande. Det återstår då ingenting annat än att vädja till nya val till Riksdagens Andra Kammare och den därpå sammanträdande Riksdagen 1906, att den skall visa, huruvida svenska Riksdagen, huruvida svenska folket genom den svenska Riksdagen är villigt verkligen att godkänna detta såsom grundlag. Skulle mot all förmodan någonting sådant ske, ja, mina herrar, då får jag säga, att, eftersom vi höra, att det är sista riksdagen, vi bevista i detta riksdagshus och äro samlade här, det vore bedröfligt, att ett af dessa sorgeämnen skulle följa med till det nya riksdagshuset och att vi skulle öfvergå från dessa klara grundsatser till de mest dunkla.

Herr talman! På grund utaf hvad jag nu anført kan jag icke sluta mig till den kungl. propositionen, utan jag yrkar afslag å såväl densamma som utskottets hemställan.

Herr Pehrsson i Åkarp: Herr talman! Då jag redan förut instämt med herr Hans Andersson i Nöbbelöf och således intagit

samma ståndpunkt som han, kunde det vara öfverflödigt att vidare yttra sig i frågan nu. Men jag kan icke underlåta att i denna viktiga fråga närmare motivera min mening.

En och annan talare har varit angelägen om att angifva sin ståndpunkt vid riksdagen 1902, då detta mycket omtalade skrifvelseförslag antogs. Jag vill också angifva min ståndpunkt vid detta tillfälle, och den var, att jag med full öfvertygelse deltog och röstade för detta förslag. Jag hade redan förut vid ett närmare studium utaf den statistik, som dessförinnan varit delgifven kammarens ledamöter, försökt att sätta mig in i, hvilken verkan en utvidgning af rösträtten skulle föranleda. Jag kom redan då till den öfvertygelsen, att en utvidgning endast till det kommunala strecket skulle i hög grad förändra representationen till Andra Kammaren. Jag kom till den slutsats, att vår representation skulle dock komma att te sig på det sättet, att i de stora städerna och i de samhällen, där industrien har varit öfvervägande, arbetareklassen, äfven om man blott räknade med kommunalstrecket, skulle bli öfvervägande. Och då jag vill och önskar, att en representation skall vara ett uttryck för folkmeningen i alla landsändar, icke endast för den ena eller andra staden, utan för det hela, så var det ju tydligt, att, då man af skrifvelseförslaget kunde draga den slutsatsen, att genom ett sådant system representationen från alla härader och städer skulle få ett uttryck utaf den allmänna folkmeningen, jag med fullt uppsåt och med full öfvertygelse röstade för 1902 års skrifvelseförslag.

När sedermera den proportionella valkommitténs förslag blef tillgängligt och jag hade satt mig in i detta förslag, så fann jag genast, att denna kommitté hade fullgjort sitt värf på ett sätt, som skulle blifva till belåtenhet. Och det har också visat sig både från det ena och andra hållet, att äfven motståndarne icke kunnat egentligen klandra systemet eller klandra det arbete, som denna kommitté har gjort. Äfven om man kan vara af olika mening i en eller annan detaljfråga, så har jag dock icke på något håll hört annat, än att själfva systemet är fullgodt just i den riktning, som justitieministern uttalat i statsverkspropositionen — att det skulle vara enkelt och lättfattligt. När vidare den kungl. propositionen kom fram och regeringen hade accepterat detta förslag, så var det med en viss tillfredsställelse jag genast hade den ståndpunkten, att jag skulle ställa mig på Kungl. Maj:ts sida, och jag var kanske en af de första riksdagsmän, åtminstone i min ort, som redan då uttalade mig för att en lösning borde ske just i den riktningen. Vill man en annan lösning, ja, då skall det ske på det sättet, att Första Kammarens makt skall utvidgas. Jag menar, att Första Kammaren går aldrig in på någon lösning af rösträttsfrågan, nämligen om det skall vara en allmän rösträtt, utan att antaga de proportionella valen, vid hvilka man kan förutsätta, att alla intressen kunna blifva representerade, eller att en viss förändring sker i grunderna för de gemensamma voteringarna. Och vi hafva sett, att detta slagit in, ty i Första

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Kammaren har ju gjorts ansats i den vägen, äfven med proportionella val. Kunna vi icke förutse, att komma vi med ett förslag med majoritetsval, så skall nog Första Kammarens motstånd i detta fall blifva ännu starkare.

Jag har således, som sagdt, med full öfvertygelse instämt i den kungl. propositionen, och jag vill därför yrka bifall till densamma i den riktning, som det är möjligt att lösa denna fråga, nämligen i öfverensstämmelse med friherre Barnekows förslag. Men jag vill icke underlåta att uttala, att det steg, som utskottet har tagit beträffande de s. k. mantalspengarna, icke i någon mån tilltalar mig. Jag inser också, att om det skall vara allmän rösträtt, så skall det vara principiellt. Därför får intet streck i det fallet förekomma. Och jag säger detta så mycket mer, som detta streck icke har den minsta betydelse i det stora hela. Vi hörde i går af statsministern omnämnas, att det antal, som man kunde beräkna skulle stryka på detta streck, var omkring 60,000 personer. Tager man vidare hänsyn till, att kommuner eller kommunstyrelser, om det nu gäller denna uppgift att bestämma rösträtten för vissa personer, tydligen icke äro så angelägna om att afskrifva dessa mantalspengar, så menar jag, att om man hade bibehållit uttrycket i den kungl. propositionen, så skulle det antal personer, som i detta fall icke skulle få vara med, i alla fall blifva alldeles obetydligt. Och hvilka skulle dessa personer vara? Jo, såsom det heter i författningen, det skulle vara sjuka, hufvudsakligast sjuka, men man brukar tillämpa det på sådant sätt, att man äfven tager med krymplingar o. s. v. Det är med ett ord ett högst obetydligt antal. Men när nu allmänna meningen har varit att ansluta sig till den kungl. propositionen för att få frågan löst, så låter jag också denna betänklighet falla, och således instämmer jag uti friherre Barnekows förslag.

Då jag nu från första början har varit och fortfarande är en varm anhängare till det proportionella valsättet, skall jag tillåta mig att göra några invändningar mot de anmärkningar och mot den kritik, som i vissa fall har riktats mot detta system. En mycket beaktansvärd punkt har framhållits, nämligen *den*, att valsättet är främmande för vårt folk. Ja, det behöfver knappast gifvas något svar på den anmärkningen. Det är nytt för vårt folk; vårt folk har icke varit i tillfälle att sätta sig in uti detta. Vidare har man sagt, att folkmeningen har uppträdt mot de proportionella valen; folkmeningen har uttalat sig mot detta system. Ja, detta är ju helt naturligt, då folket är främmande för systemet. Det har visserligen till hvarje kommun blifvit utdeladt ett exemplar af den proportionella valkommitténs förslag, men huru många af folket ha varit i tillfälle att studera detta? Och det behöfs ett stort studium för att sätta sig in i systemet. Men när man har satt sig in uti detsamma, så blir man ganska lätt öfvertygad om, att det för valmännen är en mycket enkel sak. Det har också förut blifvit påpekadt från flera än ett håll, att valmännen i och för sig själfva hafva visst ingen stor svårighet

att begripa systemet. Det är bra mycket enklare än i närvarande stund, då valmännen i de flesta fall själfva få skrifva sina valsedlar. Det är fråga, om en valman kan stafva namnet rätt på den representant, han vill gifva sin röst. Det är fråga om att hafva reda på dennes adress o. s. v. Men i detta fall får han en tryckt vallista, som upptager alla de kandidater, som kunna komma i fråga. Han måste vara i tillfälle att få kännedom om, hvilken lista hör till den ena eller andra riktningen. Därom har nog både pressen och andra personer dragit försorg, så i det hänseendet är det ingen svarighet för den enskilde väljaren.

Vidare har det sagts, att valkretsarna blifva så stora, och att detta är en stor olägenhet. Jag kan icke förstå, att denna olägenhet verkligen är så stor. Ty jag har nämligen tänkt mig, att det kommer att gå till på det sättet, liksom nu, att i hvarje härad eller i hvarje krets eller i hvarje samhälle ställer man upp sin kandidat eller sina kandidater. Från hvarje krets utser man sin särskilda förtroendeman, som har att meddela sig med förtroendemännen i de andra kretsarna, och de blifva då i tillfälle att samla upp namnen till de respektive listorna. Jag förutsätter naturligtvis, att hvarje parti eller hvarje intresseriktning har en sin särskilda förtroendeman. I detta hänseende kan icke så stor svarighet ifrågakomma. Slutligen är det ju helt naturligt, att hvarje krets är angelägen om att för partiet upptaga personer icke blott till tillräckligt antal, utan äfven personer med någon skiljaktighet i politisk riktning. Jag tror icke, att de blifvande partierna komma att te sig på det sättet som nu i första görningen, utan jag tror, att de komma att i vissa delar blifva intressepartier, och då är det ju tydligt, att dessa taga upp de bästa namnen, icke endast dem, som stå mera till höger i politisk riktning, utan äfven dem, som stå något åt vänster.

Lutar valmannen åt höger, kan han rösta på en högerman; lutar han åt vänster, kan han rösta på en vänsterman. Ty hvilken skillnad är det egentligen i afseende på intressepolitik på en landtman eller på en arbetare eller en representant för handel och industri, då det gäller själfva intresset? Det kan mycket väl vara en högerman och en vänsterman på samma lista. Sedan blifva väljarne i tillfälle att på samma lista, om de så vilja, gifva sin röst åt den riktning, de själfva bekänna och anse riktigast.

En annan sak, som blifvit med styrka framhållen och som det också finnes ett visst berättigande i, det är, att om man skall hafva proportionella val till Andra Kammaren, bör man också hafva det till Första. Jag anser detta principiellt riktigt. Men om jag då frågar mig: »är det möjligt att under närmaste årtionde framdrifva ett proportionellt valsätt för Första Kammaren, då man å andra sidan är angelägen att få frågan löst?», så kan jag icke finna, att därtill finnes någon utsikt. Det är icke så enkelt, som det är sagdt, att införa propotionella val till Första Kammaren. Jag har i någon mån satt mig in i det förslag, som herr Elowson framlagt i Riks-

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

dagen, och jag kan icke finna annat, än att det ligger en mycket rättvis och god idé i detta förslag. Men å andra sidan, då dessa representanter skola väljas efter samma census, undrar jag, om det egentligen är mycket vunnet med att i detta fall införa proportionellt valsätt. Jag kan åtminstone icke se, att det är i så hög grad trängande, att man, för att vinna detta, skall gå ett par årtionden tillbaka och vänta på utvidgad rösträtt till Andra Kammaren.

Vill man yrka på, att Första Kammaren skall välja efter proportionella grunder, kan man då med fog hålla fast vid den närvarande bestämmelsen, att Första Kammaren skall hafva ett lägre antal ledamöter än Andra Kammaren? Det blir kanske svårt att hålla fast vid den principen. Första Kammaren har egentligen en annan betydelse och är från första början afsedd att verka såsom en återhållande kraft. Kan man begära, att den skall väljas efter proportionella grunder, utan att också medgifva, att antalet ledamöter där ökas? Det är endast ett spörsmål, jag i det fallet framställer.

Det har också blifvit sagdt, att man genom proportionella val skall i Andra Kammaren skapa ett annex, som man säger, till Första Kammaren, d. v. s. att man här genom dessa val skulle få en viss kategori, som skulle stå närmare befryndad med Första Kammaren än i närvarande stund. Jag kan icke förstå detta. Om det blir så, att man vid de allmänna valen uppsätter listor, på hvilka valmännen hafva frihet att peka ut de representanter, som de önska skola representera deras meningar, kan man icke påstå, att genom detta det skall komma till Andra Kammaren en mera konservativ grupp än i närvarande stund. För öfrigt har man icke under närvarande förhållanden funnit, att bland landtmännen, som nu äro för det proportionella valsättet, finnas folk, som äro angelägna om att rösta med Första Kammaren. I lagfrågor hafva båda kamrarna samma rätt, så att i det fallet har saken ingen betydelse. Den omnämnda farhågan skulle således gå ut på, att man kunde tänka sig, att det komme in folk, som vore mera släpphändta med statens medel än i närvarande stund. Man har icke exempel på sådant i Andra Kammaren, och om det funnits sådant folk där, har det icke varit i landtmännens krets. Detta förhållande har redan förut framhållits, men jag vill ytterligare understryka det.

Vidare vill man kanske påstå, att det skulle komma in en grupp, som vore obenägen att gå med på sådana kulturintressen, som gjort sig gällande i Andra Kammaren. Icke heller i detta hänseende tror jag man kan anföra något klander mot landtmännen. Och de nya väljarne, som komma in, skall man väl icke frukta. Från det hållet kan man väl tänka sig, att dessa intressen, som hafva till uppgift att lyfta det lägre folket i bildning och andra hänseenden, skulle i betydlig grad vinna understöd.

Det har också blifvit sagdt, att vi skulle vara angelägna om att lösa frågan innevarande år, därför att vi vore rädda för, att följande år skulle från visst håll sådana folkrörelser göra sig gällande,

att därigenom skulle uppkomma ett tryck, som möjligen skulle kunna medverka till en lösning i annan riktning, än den man önskat. Jag, i likhet med en föregående talare, vill säga, att jag icke fäster afseende vid ett sådant tryck. Det har ju också blifvit sagdt af herr Branting, att något i den riktningen alldeles icke vore att befara. Men i likhet med herr Hammarskjöld kunde man på grund af de uttalanden, som gjorts i resolutioner och i öfrigt, befara, att folk-rörelser kunde komma i fråga, som visserligen icke skadade Riksdagen eller gjorde någon inverkan på den, men som vore skadliga och obehagliga för Sveriges befolkning. Och för att med ett exempel visa, med huru ringa ansvarskänsla man tillåter sig att göra uttalanden i den press, herr Branting representerar, skall jag taga mig friheten läsa upp ett litet uttalande, som framkom just då den kungl. propositionen blifvit tillgänglig för Sveriges folk. Tidningen Arbetet i Malmö säger så:

»Ja, nu är handsken kastad. Det, som Sveriges folk velat fredligt afvakta, det förnekar man dem. Garantier, garantier och orättvisor, det är lösen.

För sådan statsmannakloket må man betacka sig. Herr Boström må gå sin väg, och den liberale herr Berger må göra sällskap. Vi ha haft nog af politiska konjunkturryttare. Vi behöfva män — män, som stå eller falla med sin öfvertygelse — och icke räkne-mästare. Och skulle man våga sig att afgöra rösträttsfrågan mot folkets vilja, då våga vi hoppas på så mycket af svensk frihets-kärlek, att fanfarerna ljuda och »rådsherrarna utkastast till det vredgade folket». De ha för länge sedan förtjänat det.»

När man i en press, som har till uppgift att uppfostra våra svenska arbetare, läser sådana uttryck, är det verkligen sorgligt. Man vet nog, att det i sig själf är rent af barnsligheter; ty det har ju icke den allra minsta betydelse för folk i allmänhet. Men när man tänker på, hvad det är för folk, som läser denna press, arbetare, som i många fall icke äro i tillfälle att få annan lektyr, förstår man, att det kan vara farligt med sådana uttryck. Och jag säger än en gång, att det är sorgligt, att man i arbetarepressen, som skulle kuuna göra mycken nytta och upplysa allmänheten om det sanna och rätta, får läsa dylikt; och i synnerhet när arbetarne hafva representanter i Riksdagen, som mycket väl veta, hvad som är sant och hvilka utsikter man kan hafva att vinna hvad man önskar, då säger jag, att det är sorgligt, att ett sådant språk skall föras. Vi hafva också sett resolutioner i sådan riktning, som visserligen blifvit undertryckta på ett och annat ställe, men ändå kommit fram till allmänheten.

En talare framhöll i går, att den position, som vi landtmän intoge i frågan, kunde uttryckas i de två orden: fruktan och hopp; och han förklarade sedan saken närmare, att det var fruktan naturligtvis därför, att ifall enmansvalkretsar med majoritetsval genomdrefves, trodde sig landtmännen förlora en hel del kretsar och kanske

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.*

(Forts.)

de flesta, och det var hopp naturligtvis därom, att man genom det proportionella valsättet kunde tänka sig bibehålla åtminstone en del kretsar.

Såsom exempel anförde han Norge och Danmark, och en annan talare har tagit exempel från Tyskland, England, kanske flera länder. Oaktadt de därstädes hafva allmän rösträtt, äro icke de socialdemokratiska arbetarne i så hög grad representerade, utan de äro endast ett mindretal. Beträffande Norge och Danmark framhöll han, att landtmännen fortfarande hade en ganska stor procent, jag tror omkring hälften, af representationen. Ja, man kan mycket väl ta exempel från utlandet, men tager man sådana exempel, skall man låta följa efter alla andra förhållanden i de länderna, som på saken inverka. Peka vi på Norge, så är det icke något industriland. Där har man landtfolk och sjömän. Landtbefolkningen är där i väsentlig grad öfvervägande. Härtill kommer, att Norge har medelbara val. Kan icke det inverka? Men hvad som är det främsta är naturligtvis, att landtbefolkningen där är öfvervägande, så att, äfven om man talar om en vänster, denna kan mycket väl bestå af landtbrukare. — Samma förhållande är det med Danmark. Där hafva vi för öfrigt en mycket hög ålder för valrätt, nämligen 30 år. Det bör inverka mycket, när man hos oss nu fäster så mycket afseende vid att sätta ned valåldern med blott ett år. Det är då tydligt, att, om man där har nio års högre ålder än vi i fråga om rätten att rösta, det skall göra ofantligt. Beträffande Tyskland hafva vi där en helt annan ordning beträffande valkretsarna. Man har där, om jag icke misstager mig, artificiella områden. Man fäster icke där afseende vid folkmängden, utan där har man bestämt, att ett område skall hafva så och så många valmän. Folkmängden får sedan växa där hur som helst. Därför är ju förhållandet så, att Berlin, där man har valt uteslutande socialistler, icke har så många representanter, men däremot hafva vi många i områdena på landsbygden, som äro ganska vidsträckta och som på många ställen hafva mindre industrier. Det gör, att på så sätt blir sammansättningen af representationen helt annan, än som skulle inträffa här. Flera exempel skulle kunna framhållas härpå. Man har vidare framhållit, att det icke är troligt, att äfven med enmansvalkretsar och majoritetsval landtmännen skulle blifva så underlägsna, eller å andra hållet att arbetarne eller de liberale, hvilket man nu vill kalla dem, skulle blifva så öfverlägsna. Justitieministern framhöll i går såsom exempel konungariket Sachsen. Där hade hvarenda valkrets utom en eller två eröfrats af socialisterna. Herr Branting försökte visserligen visa, att detta förhållande berodde på ett slags hämnd, därför att man vid valen till landtdagen hade beröfvat socialisterna deras representation. Därför togo de skadan igen genom att samla sig och välja hvarenda riksdagsman ur sina led, och han framhöll, att detta icke skulle under andra förhållanden förekomma. Detta var en mycket märkvärdig idé. Har man på något ställe vid politiska

val tagit hänsyn till sådana förhållanden? Tänker man i en valkrets, där landtmännen äro öfvervägande, eller i en stad, där den ena eller den andra gruppen blifvit öfvervägande, som så: nu skola vi låta de andra partierna få så och så många platser, ty vi böra taga hänsyn till dem. Jag tror icke, att något sådant skulle förekomma.

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

Det har förefallit mig märkvärdigt, att flera representanter i Riksdagen, som representera arbetarne, äro emot de proportionella valen. Jag har länge funderat på hvad orsaken kan vara, ty vid en blick på statistiken kan jag icke se annat, än att genom proportionella val skola arbetarne, om de äro eniga, i ett slag insätta i Riksdagen ett hundratal representanter. Jag har emellertid sedan tänkt på, att det finnes två förhållanden, som man möjligen, åtminstone från socialistiskt håll, kan frukta för. Det ena förhållandet är det, att det nya valsättet medgifver valmännen en mycket friare rätt att utöfva sin rösträtt än under nuvarande förhållanden. Det kan icke utöfvas något tryck, enär det är så väl sörjdt för valhemligheten, att man omöjligen kan från det hållet kontrollera något. Vidare tror jag, att man tänkt sig en fara i det hänseendet, att detta valsätt ovillkorligen skall föranleda, att landtmännen och dem närstående skola organisera sig mera än i närvarande stund. Jag tror också, att det är naturligt, att en sådan organisation och valrörelse med vissa planer kommer att göra sig gällande. En talare har förut gjort en jämförelse med decemberdagarna 1865. Jag tillåter mig också göra en jämförelse. År 1865 gällde det för en viss klass, nämligen adeln, och kanske i någon mån borgarne, att lämna ifrån sig sina rättigheter, och jag har icke sett i historien något vackrare uttryck uttaladt, än hvad det heter där om den svenska adeln. Vi allmogemän stå ungefär på samma poäng nu. Vi kunna icke underlåta att känna, att vi genom en förändrad valordning lämna ifrån oss en stor del af vår makt. År 1865 fanns det ett bondestånd. Det var det stånd, som skulle mottaga i arf till viss del den makt, som de andra stånden lämnade ifrån sig. Hur gjorde då bondeståndet? Jo, det antog det kungl. förslaget utan att yttra ett ord. Hvem är det, som nu skall taga arf efter den maktägande klassen, om vi skola räkna med klasser genom förändring i representationen? Jo, det är den svenska arbetarebefolkningen. Men hur yttra sig representanterna för den svenska arbetarebefolkningen? Jo, de hafva yrkat afslag å den kungl. propositionen, men de hafva icke, så vidt jag fattat dem rätt, yrkat bifall till något annat förslag. Det skulle vara besynnerligt, om de svenska arbetarnes representanter skulle tillbakavisa den hand, som räckes dem nu, då de genom detta förslag skola vinna öfver etthundratal representanter i svenska Riksdagen.

Det finnes ju en del, som är mot detta förslag, och äfven ett visst parti, som är emot detta förslag. Jag vill på dem tillämpa samma ord, som en af dessa män ville tillämpa i går på

Om valrätten till Andra Kammaren n. m. (Forts.) landtmannapartiet: Kan man icke skönja äfven i detta fall fruktan och hopp? Jag tror det. Jag vill icke säga något, men för mig ligger blicken klar, att det motstånd, som från det andra partiet gjort sig gällande, härleder sig från fruktan och uteslutande fruktan. Härmed vill jag sluta och ytterligare uttala, att jag yrkar bifall till kungl. propositionen med det tillägg, som friherre Barnekow framkommit med.

Herr Jönsson i Yngsjö instämde häruti.

Herr Olsson i Fläsbro: Då den nu föreliggande frågan i två dagar varit föremål för långa och vidlyftiga överläggningar och då det icke finnes mindre än omkring 25 talare anmälda, anser jag det vara en plikt mot kammaren att yttra endast några få ord.

Den proportionella valmetoden behagar mig icke. Den blir, enligt mitt förmenande, lika svårtillämplig i praktiken, som den i teoretiskt hänseende är rättvis. Det är olämpligt att endast använda denna metod vid val till den ena af Riksdagens båda kamrar. Detta gör, att jag är motståndare till Kungl. Maj:ts förslag. Därtill kommer, att den stora allmänheten, säga hvad man säga vill, icke vill hafva så orimligt stora valkretsar och en så invecklad procedur som den proportionella valmetoden. Vare detta i korthet sagdt om Kungl. Maj:ts förslag. Om utskottets valmästarskap skall jag icke fälla ett enda ord. Den förtrytelse, jag i så fall skulle uttala, har kommit det till del från andra håll. Tack vare 1902 års Riksdags skrifvelse, till hvilken jag för min del icke bidrog, har jag kommit till den uppfattningen, att man bör omfatta den allmänna rösträttens idé. Åran därför tillkommer sålunda icke mig, utan de ledamöter af Riksdagen, som vid sagda tillfälle anfördes af biskop Billing i Första Kammaren och af herr Ivar Månsson i Trää i Andra Kammaren. Man ser sålunda, att underverkens tid icke är förbi. Då jag emellertid icke gillar den proportionella valmetoden, måste jag förorda allmän rösträtt och enmansvalkretsar. Helst skulle jag dock se, att land och stad fortfarande blefve åtskilda, men då vid en utjämning af städernas representationsrätt stadsvalkretsarna blifva orimligt stora, har jag ansett mig kunna och böra ansluta mig till herr Staafts motion i denna del. Däremot håller jag på fullgjord skatteplikt äfven till kommunen. Det är af denna anledning, jag väckt min motion.

På grund af hvad jag nu i korthet anført, yrkar jag afslag å såväl utskottets hemställan som den kungl. propositionen.

I sinom tid skall jag yrka på och rösta för bifall till min motion.

I detta anförande instämde herrar *Karlsson* i Mo, *Bromée* i Billsta och *Erikson* i Öfre Odensvi.

Herr Forssell: Då jag förut instämt med dem, som yrkat på den proportionella valmetodens införande vid val till båda kamrarna, skall jag yttra mig helt kort. Jag vill icke ingå i någon särskild kritik af hvad som sagts emot de proportionella valen.

Det har talats mycket om att de äro så svärfattliga och så invecklade. Jag tror icke, att det är så farligt med den saken. Det var en talare på förmiddagen, som sade, att de voro mycket svåra att begripa, men sedan omtalade han, att i Belgien, där sådana val praktiseras, reda sig de socialdemokratiska arbetarne mycket bra med dem. Men om de det göra, ha de väl lärt att begripa dem, och om arbetarne i Belgien kunna lära sig förstå dem, antager jag, att äfven våra arbetare kunna det. Ty folkupplysningen måtte väl här i Sverige stå lika högt, om icke högre än i Belgien.

Det har också talats så mycket om att folkmeningen är emot de proportionella valen. Men jag tror icke, att man bör räkna så mycket med folkmeningen i detta fall, då den icke är byggd på tillräcklig kunskap om dessa val. Ty pressen och frisinnade landsföreningen och en hel del andra personer hafva ju blott talat illa om de proportionella valen och sagt, att de äro svärfattliga och obegripliga, och därför har naturligtvis icke heller folket velat närmare studera och taga reda på en sak, som skulle vara så svår och omöjlig att införa. Man har vidare anført, att uttalandena på folkmöten här och där i landet skulle varit emot dessa val. I Västmanland har det varit 3 folkmöten, vid hvilka jag varit närvarande, och på dem har man uttalat sig för proportionella val, men till båda kamrarna. Jag anser nämligen i likhet med herrar Elowson och Nydal, att man icke bör införa det proportionella valsättet enbart till den Andra Kammaren. De nyssnämnda båda herrarne hafva härför anført flera skäl, och jag vill icke här återupprepa dem. Det viktigaste af dem, nämligen att proportionella val ensamt till Andra Kammaren skulle komma att förstärka Första Kammarens redan nu stora makt — ty det är ju klart, att det då alltid skulle blifva en grupp här i kammaren, som komme att rösta med Första Kammaren — gör att jag för min del nu icke kan vara med om sådana val. Utskottet har sagt, att äfven om proportionella val till Andra Kammaren införas, följer icke däraf, att en motsvarande ändring i valsättet till Första Kammaren behöfver äga rum, emedan, enligt utskottets åsikt, Första Kammaren bör intaga en mera bestående politisk uppfattning, under det att Andra Kammaren bör vara mera känslig och vara ett mera omedelbart uttryck för folkmeningen i landet. Ja, det må så vara, och det betingas ju också af censurförhållandena och af den längre valtiden. Men det heter ju, att Riksdagen representerar svenska folket, och då bör väl äfven Första Kammaren representera svenska folket, samt följaktligen äfven den vara ett uttryck för folkmeningen i landet och icke endast för vissa klasser. Jag anser därför, som sagdt, i likhet med herrar Nydal och Elowson, att, om proportionella val skola införas, de böra införas

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.

(Forts.)

Om valrätten till båda kamrarne. I annat fall är det mycket bättre, att det införes majoritetsval och enmansvalkretsar till Andra Kammaren, såsom herr Staaff föreslagit.

(Forts.) Herr talman, jag ber nu endast att få yrka afslag å såväl Kungl. Maj:ts proposition som utskottets förslag.

Herr Lindgren i Islingby: Då jag, sedan jag låtit anteckna mig för erhållande af ordet, instämt med en föregående talare, som, ehuru han uttalade sin tillfredsställelse med det kungl. rösträttsförslaget i öfrigt, likväl förklarade sig icke kunna godkänna det proportionella valsystemet, hade jag helt enkelt kunnat stryka mitt namn från listan. Men då så icke skett, ber jag att endast få anföra ett af hufvudskälen, hvarför jag instämt med herr Zetterstrand. Af hänsyn till att så många talare äro anmälda, skall jag lofva att fatta mig kort.

Sedan jag erhållit kommitténs för proportionella val utlåtande, sökte jag, så vidt jag kunde, utröna, hvad mina valmän tänkte om den proportionella valmetoden. Resultatet blef, att de allra flesta uttalade sig emot antagandet af en sådan valmetod. Då jag sålunda är öfvertygad, att det långt öfvervägande flertalet af mina valmän äro emot införandet af proportionella val till Andra Kammaren, vågar jag icke med min röst bidraga till, att detta valsysteem antages. Detta är det hufvudsakliga skälet till, att jag instämt med herr Zetterstrand och att jag kommer att rösta emot det förslag, som afser genomförandet af en sådan valreform.

Herr talman, jag skall icke nu framställa något yrkande utan ber att få förbehålla mig rätt att göra detta framdeles.

Herr Olofsson: Jag begärde ordet hufvudsakligen för att säga några ord rörande den proportionella valmetoden, då det väl är den, som är den egentliga hufvudfrågan. Men först skall jag be att med anledning af det yttrande, som fälldes af herr Barnekow, och som sedan understrukits af andra talare, nämligen att vi skulle genom 1902 års skrifvelse hafva bundit oss vid proportionella val, för min del på det bestämdaste protestera mot något sådant. Jag ber att få uppläsa denna skrifvelse, för att hvar och en må få klart för sig, att vi icke genom densamma bundit oss i detta afseende utan endast begärt en utredning. Skrifvelsen lyder:

»Riksdagen, som — — — icke funnit sig böra bifalla den kungl. propositionen, får härmed anhålla, att Eders Kungl. Maj:t ville låta verkställa en från alla synpunkter fullständig utredning af frågan om utsträckt valrätt till Riksdagens Andra Kammare samt för Riksdagen, om möjligt, vid början af 1904 års riksmöte framlägga resultatet af denna utredning jämte de förslag, Eders Kungl. Maj:t finner däraf föranledas». I denna skrifvelse står icke ett ord om proportionella val. I det skrifvelseförslag, som herr Ivar Månsson framlade, och som antogs af denna kammare, heter det: »Vid

en sådan undersökning, vare sig densamma anses böra öfverlämnas åt en kommitté eller verkställas på annat sätt, synes äfven böra komma under bedömande, huruvida en reform af landets representation skulle hellre än på ändring i gällande censusbestämmelser kunna, med upphäfvande af den olika representationsrätten för stad och land, grundas på allmän rösträtt i förening med införandet af en proportionell valmetod.» Ja, man har begärt en utredning, men icke bundit sig vid det proportionella valsättets införande. Jag har icke röstat för denna skrifvelse; men äfven om jag hade gjort det, skulle jag icke anse mig på något sätt bunden. Det var något helt annat, som vi ville hafva utredt. Detta om detta.

Jag skall också be att få säga ett par ord med anledning af hvad herr justitieministern i går yttrade. Han sade bland annat, att det vore från städerna den meningen utgått, att den proportionella valmetoden ej skulle vara att tillråda. Jag känner icke förhållandena på andra orter, men inom Jämtlands län har det icke varit så. Det hölls visserligen ett litet obetydligt socialistmöte i Östersund, där de proportionella valen diskuterades, och där det fattades beslut att icke gå med på denna valmetod. Men ute i landskommunerna hafva hållits ett 10-tal möten, som besökts af hundratals personer, och på dem har man också uttalat sig emot det proportionella valsättet. Jag höll 2 möten, innan jag reste till Riksdagen, och vid dessa möten sökte jag så enkelt och klart som möjligt redogöra för innehållet af kommitténs för proportionella val förslag. Sedan deltagarne hört förslaget, kunde de icke precis säga hvad här sagts — emedan det var så vidlyftigt och svårt att fatta, ehuru de tyckte nog, att det delvis gick att begripa — men de ville likväl icke på några villkor veta af ett sådant valsätt. På det ena mötet var det prästen och klockaren, som ville vara med om proportionella val, men de öfriga icke; och på det andra mötet var det hufvudsakligast en gammal häradsdomare, som ville vara med om dem, de andra icke. Så har frågan ställt sig inom den ort, jag representerar.

Vidare framhöll herr justitieministern såsom ett medel emot att få för stora valkretsar, att man ju kunde tudela dem, och nämnde i detta sammanhang Jämtland. Men skulle Jämtland tudelas i 2 valkretsar, skulle man ju få 2 representanter för den ena valkretsen och 3 för den andra, då det är 5, som skola väljas. Men huru kan då proportionella valsättet användas, då ju med detta minst 3 representanter skola väljas? Detta valsätt blefve då ett nonsens. Det är ju för att få fram proportionen mellan partierna, så att äfven minoriteten får något att säga, som man vill hafva ett sådant valsätt, men då är det nödvändigt att hafva stora valkretsar.

Jag skall nu be att få påvisa, huru det skulle ställa sig i Jämtlands län. Vi ha där smått om kommunikationer, som kändt; endast en järnväg, som sträcker sig från öster till väster, men ingen från norr till söder. Valmännen i norra delen af länet skulle naturligtvis gruppera sig för upprättande af kandidatlistor och likaså

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts).*

valmännen i södra delen, där jag antager att Sveg kanske skulle kunna blifva en centralpunkt. Nu skulle man behöfva utse ombud, som skulle resa in till residensstaden med listorna och tjänstgöra som ombud vid granskningen. Det är långa sträckor att resa från båda hållen, och det skulle blifva förenadt med stora kostnader att betala ombudets resor och uppehåll i residensstaden för att sedan finna, att det är så godt som ett spegelfäkeri alltsammans. Nej, de som bo afsides skulle nog få svårt att sköta denna valordning; det skulle blifva de, som hafva bättre kommunikationer och bo närmare industricentra, samt framför allt stadsborna, som komme att sköta om valen. De, som bo mest aflägsset, skulle nog få bra litet att säga, och när de en gång varit med på detta spektakel — jag kan sannerligen icke bättre säga — skulle de nog draga sig för att vara med om det en gång till. Hvad har man då vunnit? Jo, man har borttagit en stor del af landtbefolkningens rätt att uttala sin mening i politiska ting. Jag vill också säga, att jag tror för min del, att, om man nu skulle gå med på allmän rösträtt och proportionella val, bondeintresset här i kammaren komme att betydligt minskas. Men jag förstår icke, hvarför bondeintresset skall skjutas undan. Jag vet icke, hvad det gjort för skada. Det är bönderna, som äro sparsamhetsvänner och hålla tillbaka på anslagen. Jag tror icke, att man kan säga, att det är en klass, som gjort sig illa känd här i Riksdagen, utan att det är en klass, som också hädanefter bör vara representerad. Det var en monark, som här om året sade, att svenskarna voro det bästa folk i världen. Jag vill säga, att bönderna äro det bästa folk i Sverige. Men nu vill man, som sagdt, skjuta undan bondeintresset, men man vet icke, hvad man får i stället. Man skall nu lämna ut rösträtt åt kreti och pleti, snart sagdt. Jag vill icke vara med om något sådant, och därför har jag nu på detta sätt velat uttala mitt hjärtas mening i denna fråga. Skall bondeintresset skjutas undan, då ser jag verkligen framtiden ganska mörkt an.

Hvad ytterligare beträffar frågan om de proportionella valen, vill jag nämna, huru det skulle ställa sig i Jämtland, om proportionellt valsätt där skulle tillämpas. Vi ha i Jämtland 59 landskommuner och därtill Östersunds stad, som enligt förslaget skulle rösta med det öfriga länet, så att kommunernas antal skulle inalles uppgå till 60. Vid de senaste valen inom Jämtland ha i medeltal 60 personer deltagit i hvarje kommun. Utaf hela valmanskåren hafva omkring 3,600 personer deltagit. Enligt de beräkningar, som jag gjort, hvilka kanske icke äro fullt exakta, men dock tillnärmelsevis riktiga, skulle valmanskåren inom Jämtland efter införande af allmän rösträtt komma att tredubblas. Följaktligen skulle det väl också komma att blifva tre gånger så många valmän, som deltog i valen, eller omkring 10,800. Då har Konungens befallningshafvande först och främst att skicka ut ett tillräckligt antal vallistor och därjämte lika många röstsedlar till samtliga valberättigade, hvilket

allt skulle fordra en särdeles vidlyftig apparat med betydliga kostnader. När sedan röstsedlarna från de omkring 10,800 i valet deltagande valmännen komma tillbaka till Konungens befallningshafvande, skola de granskas, klassificeras och sorteras, så att hvarje sedel, som har hel röst, kommer för sig, och hvarje, som har half röst, för sig, $\frac{3}{4}$ röst för sig o. s. v. Det blir, förefaller det mig, ett ganska styft arbete endast detta ordnande af röstsedlarna. Jag tycker verkligen, att man här kan tillämpa ordspråket, att »det blir mycket väsen, men litet ull». Men hvad vinner man då med allt detta? Jo, hvad Jämtland beträffar, blir följden den, att man skär bort i ganska stor grad allmogeklassens intressen, och det är min öfvertygelse, att man därför mycket snart skall ledsna på hela denna tillställning.

Herr talman, jag har för tillfället icke något annat yrkande att göra än på afslag å såväl Kungl. Maj:ts som utskottets förslag.

Herr Persson i Malmö: Herr talman, mina herrar! Då jag i går hade tillfälle att instämma i ett anförande af herr Branting i denna fråga, skall jag icke upptaga tiden länge. Jag vill emellertid yttra några ord med anledning af hvad som under debatten här blifvit anfördt.

Det synes, som om kammarens ledamöter här behärskades dels af fruktan, dels af hopp, såsom en talare i går på stockholmsbänken uttryckte sig, och det synes äfven, som om många tänkte: vi måste ha en lösning af rösträttsfrågan, den må sedan bli hur den vill, vare sig till fördel eller nackdel för fosterlandet.

En ärad talare på smålandsbänken yttrade, att man här kunde riskera, att husfadern blefve utsparkad. Det förefaller då, som om man verkligen borde fråga sig, om här förefinnes någon anledning till en dylik farhåga. I fall man hörde här hvad konstitutionsutskottets ärade vice ordförande yttrade i går, när debatten började, synes det nästan som om man skulle kunna tolka hans yttrande då såsom ett svar på nämnda fråga, då han nämligen sade, att städernas representanter under ståndsrepresentationens dagar »skurit pipor» och nu kunde antaga, att de nya maktägande skulle taga repressalier. Den strid, som uppstod mellan dessa båda olika intressen, är dock nu utkämpad. Men det synes af stämningen och ställningen här, som om situationen nu vore liknande den nyss angifna och att man verkligen fruktade, att de, som förut icke haft rösträtt, men enligt Kungl. Maj:ts förslag nu skulle få det, vore ett folk af annan ras och annan nationalitet och hade en helt radikalt motsatt åskådning till den, som hittills varit rådande hos dem, hvilka haft Sveriges öden i sina händer på grund af sin delaktighet i representationen.

Om vi emellertid se efter, hvilka det är, som nu skola få rösträtt, skola vi finna, att det är *Sveriges arbetare*, svenskar, som äro nyttiga medborgare i samhället, och att det är största delen af vårt

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Om valrätten till Andra Kammaren m. m. fosterlands lefvande försvar saken gäller. Det är af fruktan för *dess*, som man nu med änglig omsorg söker efter garantier för, att de icke skola få så stort inflytande på lagstiftningen och sålunda komma att göra någon förändring i det hittills bestående.

(Forts.)

Det synes mig dock, som om man icke skulle behöfva leta så särdeles länge efter garantier mot den allmänna rösträtten. För det första komma nämligen de nytillkomna valmännen endast att uppgå till hälften af hela det antal valmän, som tillhöra de besuttnes klass, och af hvilka man icke gärna kan rimligtvis vänta sig några samhällsomstörtande tendenser. Därtill kommer, att vi ha Första Kammaren, som väl bör kunna få anses som en tillräcklig garanti mot ett alltför forceradt reformarbete. Jag tror, att man icke behöfver vid detta tillfälle mer än erinra om hvad en ledamot af Riksdagen, en skåning, för ett antal år sedan här yttrade, nämligen: »Ni skrämmer oss inte med Sveriges arbetare, ty det är kött af vårt kött och ben af våra ben.» Det låg sanning i dessa ord den gången, och jag ber herrarne vara förvissade om, att de äro sanning fortfarande.

Det yttrades i går af en talare här och det har äfven sagts detsamma i dag, att man verkligen har anledning att hysa en viss fruktan och vara betänksam i fråga om att lämna rösträtt till arbetarne, då man ser, att de fatta sådana resolutioner som den, hvilken antogs i vintras i Malmö. Jag ber att med anledning därpå få erinra om att den resolution, som den ärade talaren här citerade, icke var någon verklig resolution, utan blott ett resolutionsförslag, som icke blef antaget. Jag tror för öfrigt, att vi icke få göra något parti, således icke heller det social-demokratiska partiet, ansvarigt för alla de förslag, alla de tankar och alla de uppslag, som framkomma från någon af partiets medlemmar. Det här upplästa citatet var hämtadt från tidningen Arbetet, men om jag ville samla sådant och ansåge det lämpligt att här omnämna desamma, skulle jag här kunna komma med tidningsurklipp från samma tidning, hvilka gå i diametralt motsatt riktning.

Det har sagts, att det af Kungl. Maj:t föreslagna skattebetalningsstrecket vore ett »ordentlighetsstreck». Jag ber att för min del få förklara, att jag icke kan anse det vara något sådant. Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet yttrade i går, att det icke kunde vara skäl att låta dem, som icke betalade skatt, hafva del i svenska folkets rätt att sig själf beskatta. Jag ber emellertid att få erinra därom, att vi ha två skatteformer i vårt land, den ena direkt den andra indirekt. Den indirekta skatten måste alla arbetare betala i lika hög grad som den mera burgne samhällsmedborgaren, och det oaktadt arbetarne icke ha så ekonomiskt starka skuldror att bära dessa bördor med som den andra. Såsom vi finna af statsbudgeten, är den jämförelsevis betydelsefullaste af alla statsverkets inkomster den inkomst, som inflyter genom de indirekta skatterna, hvilka arbetarne icke kunna undandraga sig. Jag anser

därför för min del det icke vara fullt riktigt att påstå, att en betald debetsedel skulle anses såsom ett ordentlighetstecken. Det kan nog vara så många gånger, och jag vill gärna medgifva, att åtskilliga bland arbetarne icke betala de direkta skatterna, fastän de kunde, men det är äfven att märka, att många af dem ha svårigheter att betala dessa skatter. Jag tror icke, att om någon af herrarne vore i den situationen, att han behöfde lefva en arbetares lif, han skulle komma med det påstående, att den, som brister i fullgörandet af skattebetalningsskyldigheter, är en oordentlig arbetare. Många gånger saknas bröd för arbetarens familj, då det sättes en lapp af skatteutkräfningsmannen på hans möbler och de nödvändiga husgeråden. Jag vill icke säga, att det alltid så är fallet, men jag vet fall, där det verkligen inträffat, och det är upprörande att se dylikt. Det är på grund häraf, som jag vill bestämdt säga ifrån, att jag icke kan godkänna, att dessa skattebetalningar under alla förhållanden äro »ordentlighetsstreck».

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Beträffande den vid utskottsbetänkandet fogade, af friherre Barnekow afgifna reservationen, yrkas ju i densamma fulljord direkt skatt till staten som villkor för rösträtt. Det sades här i kammaren i går af herr statsministern, att det icke vore farligt att låta dessa, som befrias från erläggandet af mantalspenningar, få behålla sin rösträtt. Herr statsministern sade, att det icke vore farligt, därför att det var så få personer, som i det fallet kunde komma i fråga, och därför att dessa alltid vore äldre personer. Det synes mig, som om kammaren icke skulle kunna utan att göra våld på åtminstone den allmänna rösträttens namn vara med om att bifalla friherre Barnekows reservation i denna del. Det är alldeles riktigt, att det endast är gamla personer, som befrias från dessa mantalspenningar på grund af fattigdom. En föregående talare här på skånebanken nämnde, hur man går till väga i sådana fall, där befrielse från erläggande af mantalspenningar äger rum, men hvad han då anförde gällde något helt annat, nämligen att där ömmande omständigheter föreligga, kan kommunalstyrelsen fritaga någon från erläggande af denna skatt, *utan* att detta behöfver hafva någon som helst betydelse för vederbörande arbetares rättigheter. Men om han därpå förlorar sin medborgarrätt, sin rösträtt, så hoppas jag, att kommunalstyrelserna skola bli mycket försiktiga, då det gäller att fritaga fattiga och sjukliga från gäldandet af dessa afgifter.

Då en talare på skånebanken undrade, hvarför vi socialdemokrater voro motståndare till detta förslag, som dock gaf oss allmän rösträtt, så vill jag säga, att jag från socialdemokratisk synpunkt och från partipolitisk synpunkt icke har någonting att invända mot Kungl. Maj:ts proposition. Men då jag det oaktadt icke kan vara med därom, så beror detta därpå, att jag anser det otillfredsställande från den synpunkten, att det därigenom skulle införas proportionella val ensamt till Andra Kammaren.

Ifall den kungl. propositionen, friherre Barnekows reservation

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.

eller något dylikt skulle komma att bli lag, då komme den minoritet, som har de höga fyrktalen och som har det afgörande inflytandet på Första Kammarens sammansättning, att få en egen representation äfven i Andra Kammaren, som sålunda komme att innehålla ett annex till Första Kammaren. Det måste med naturnödvändighet bli så. Följden blefve, att regeringen i vårt land ovillkorligen måste stödja sig på Första Kammaren. Den politiska tyngdpunkten komme att förflyttas från Andra Kammaren till den Första. Vi finge en *förstakammarregering*. Vi ha sett, huru det i Danmark gått under Estrupiatets dagar. Det var icke så värst angenämt. De danska landtbrukarne ansträngde sig mycket för att åstadkomma ett annat sakernas tillstånd, men det dröjde en mansålder, innan man kunde bryta landstingets väld. Så kommer det att gå äfven i vårt land, om detta förslag blir lag, och det anser jag för min del icke vara lyckligt.

Därtill kommer, att genom ett annex i Andra Kammaren skulle Första Kammaren få ökad inflytande på lagstiftningsfrågor och genom de gemensamma voteringarna skulle den få den absoluta makten i anslagsfrågor, hvilka därigenom komme att bli afgjorda efter Första Kammarens hufvud. Vi komme då att få behålla de nuvarande direkta skatterna, men samtidigt få de indirekta ökade. Så ser jag följderna för framtiden, ifall ett beslut, öfverensstämmande med det kungl. förslaget, blefve lag, och därför kan jag icke biträda detsamma.

Medan jag har ordet, skall jag be att få yttra mig i korthet om herr Lindhagens motion, som afser rösträtt åt kvinnor. Jag har icke undertecknat denna motion, men jag instämmer i dess syfte och vill säga, att, därest den blir föremål för votering, jag kommer att rösta för bifall till förslaget om utredning af kvinnornas rösträtt. Mig synes det vara orättvist och obilligt att uteslänga dem från medborgarrätt i landet. De bära nog sina bördor, de såväl som männen, och vi se, huru i andra länder de få lof att vara t. o. m. regenter och statschefer. Då böra de hos oss kunna komma i åtnjutande af den fulla medborgarrätten och därigenom bli i tillfälle att öfva inflytande på lagstiftningen.

Herr talman, jag skall anhålla att få yrka afslag såväl på den kungl. propositionen som utskottsbetänkandet och de vid detsamma fogade reservationer, som afse införande af proportionellt valsätt.

Herr von Krusenstjerna: Diskussionen i afton har ju hunnit blifva så lång, att det icke lär vara någon den minsta anledning — minst för mig — att förmoda, att man genom sina yttranden nu skall kunna inverka på andra. Men frågan har ju den vikt, att man må hafva rättighet att till protokollet anteckna sin uppfattning rörande densamma.

Och min uppfattning är först och främst den, att jag icke vill vara med om någon allmän skrifvelse angående ytterligare utredning af rösträtten. Jag har hört så mycken talang nedläggas på att bevisa,

att 1902 års skrifvelse eller rättare, att det beslut af Andra Kammaren, som föranledde 1902 års riksdagsskrifvelse, icke alls innehölle hvad de, som deltagit i diskussionen och beslutet, eller efteråt läst diskussionen och beslutet, trott sig hafva anledning föreställa sig, att beslutet *verkligen* innefattade. Därför anser jag det icke rätt, att Riksdagen nu återigen besvärar Kungl. Maj:ts regering med någon ny skrifvelse angående utredning af rösträtten. Jag befarar, att, om ett nytt förslag komme fram, detta ännu en gång kunde gifva anledning till liknande tolkningar af den en gång beslutade skrifvelsen.

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

Jag anser för min del det rätta vara, att vi nu fatta ett afgörande beslut. Jag anser detta, dels för att vi skola komma till en lösning af den viktiga fråga, som nu är före, och dels därför att jag tror verkligen icke, mina herrar, att vi hafva råd att splittra vårt intresse på flera viktiga frågor, utan att det är af vikt, att vi få denna fråga löst, för att vi sedan enigt skola kunna samlas omkring frågor, som stunda, frågor, som, enligt min uppfattning, hafva kanske lika stor vikt för vårt nationella lif som rösträttsfrågan.

När jag sålunda skall bestämma mig för ett visst förslag, avsluter jag mig utan tvekan till det af Kungl. Maj:ts regering nu framlagda. Det är *två* principer, som genomgå detta förslag. Den *ena* är den allmänna rösträttens införande. Därom äro vi nu alla, tror jag, icke blott i denna kammare, utan i hela landet, eniga: vi ha nu kommit till den ståndpunkten, att vi anse, att allmän rösträtt bör införas. Men, mina herrar, när så sker, när vi taga ett så stort steg ifrån den bestående ordningen, att valmanskårens antal nästan tredubblas — en förändring, som, enligt min uppfattning, alltid måste medföra en maktförskjutning — då synes mig klokheten bjuda, att man, för att icke öfvergången till det nya måtte blifva alltför häftig, söker vidtaga åtgärder för att skydda minoriteternas rätt. Detta sker genom införande af den proportionella valmetoden, och därför är jag med om *den andra* principen i regeringens förslag. Jag är med om den, ty jag ser däri villkoret för att vinna målet, ehuru — jag tvekar icke att säga det — jag tror, att vid första tillämpningen däraf svårigheter skola uppstå. Jag vågar i detta fall icke dela den uppfattning, som förut uttalats, att valmännen med lätthet skulle kunna sätta sig in i alla detaljer af den nya metoden. Jag tror i det fallet icke, att alla valmän äro lika snabbtänkta som valmännen i Sevede och Tunaläs domsaga. Däremot kan jag icke alls fästa samma vikt vid de svårigheter, som några talare här nedlagt mycket talang på för att uppvisa såsom *möjligen* förestående i framtiden vid metodens tillämpning i några alldeles speciella fall. Detta för mig i minnet, huru det stundom tillgått vid granskning af större lagförslag, hvori jag någon gång varit i tillfälle att ex officio deltaga. När man haft skyldighet att granska dessa förslag i sömmarna, har man nog kunnat uppvisa en del svårigheter, som i speciella fall af tillämpningen skulle kunna tänkas uppstå. Men huru har det visat sig sedan? Jo, lagarna skrivas icke för särskilda undantagsfall, utan för de allmänna, de

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.

(Forts.)

vanliga fallen. Och så har det visat sig, att lagarna bestått profvet vid tillämpningen. De där undantagsfallen ha fortfarande hört till teoriens område.

Jag anser mig därför böra biträda Kungl. Maj:ts förslag med de af chefen för justitiedepartementet och herr statsministern accepterade modifikationer, och jag kommer således att rösta för herr Bieserts yrkande. Men då det viktigaste är, att vi nu komma fram till en lösning af frågan, skall jag, ifall detta förslag icke har utsikter att bifallas, biträda friherre Barnekows förslag.

Med herr von Krusenstjerna förenade sig herrar *Zimdahl, Lothgius, Täcklind, Bengtsson* i Borås, *Bökelund* och *von Geijer*.

Herr Trolle: Herr talman! Professor Hjärne yttrade i dag på förmiddagen, att han i vissa uttalanden under debatten hade funnit ett återljud af vemodet från debatterna på riddarhuset de minnesvärda decemberdagarna 1865, när de då maktägande frånträdde en makt, som det stod i deras rätt att behålla eller släppa. Jag tror icke, att man får döma för hårdt detta vemod, om det äfven nu skulle taga sig något uttryck. Och jag får öppet bekänna, att nog har jag *tillförene*, då frågan om utsträckning af rösträtten varit före, ehuru jag icke för mig själf kunnat bestrida, att det framställda krafvet varit befogadt, dock gärna frestats att lyssna till den röst, som vill påminna, att man icke är absolut skyldig att släppa ifrån sig makten, då man anser, att man icke i någon nämnvärd mån har missbrukat den. Man kan ju säga, att nog har reformarbetet, nog ha allas berättigade intressen i det ena och andra afseendet tillgodosetts under det nuvarande, sedan 1866 gällande statsskicket. Och man vet ju, hvad man har, men man vet icke, hvad man får. Jag säger öppet, att jag icke varit främmande för känslor af denna art. Men lika öppet erkänner jag, att dessa nu alldeles vikit, sedan jag med berådt mod och med vett och vilja dels varit med om beslutet 1901 i härordningsfrågan, dels ock en aftonstund 1902 begärt af Kungl. Maj:t den utredning, hvars resultat nu föreligger i den kungl. propositionen.

Denna kungl. proposition är, såvidt jag har vid dess behandling i konstitutionsutskottet och i öfrigt varit i tillfälle att sätta mig in i densamma, efter min uppfattning, först och främst byggd på en klar och ren demokratisk grund. Den är vidare ärligt menad. Den är noggrant utredd och öfvervägd och i detaljerna väl utförd. Under sådana omständigheter saknar åtminstone jag hvarje anledning att nu undandraga mig konsekvenserna af den riksdagsskrivelse, till hvilken jag medverkat.

Jag gör detta med så mycket lättare hjärta, som jag verkligen är af den åsikten, att det ligger eu rättfärdighetsprincip uti det proportionella valsättet. Nu har visserligen herr Hjärne sagt, att han bestrider rättfärdighetsprincipen. Ja, herr Hjärne är ju medlem af

svenska akademien, och där anses man kunna skilja mellan rättfärdighet och orättfärdighet. Men herr Hjärne får ursäktas mig, att jag fortfarande håller på, att det är en rättfärdighetsprincip, och herr Hjärnes egen framställning i dag, som jag åhörde med beundran, men också med undran, var i vissa afseenden så vild, att jag är öfvertygad därom, att, när herr Hjärne själf först kunde förneka rättfärdighetsprincipen och sedermera antaga den, han äfven skall döma mig i min ringhet mildt.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Vänner af proportionalitetsprincipen hafva sagt: Hvarför behöfva vi *nu* genomdrifva denna princip? Kunna vi icke dröja något därmed? Men, mina herrar, det är väl ingen i denna kammare, som icke önskar, att vi så snart som möjligt må få upplefva den nya dag, då vi, frigjorda från all den oro och all den tyngande förlamning, som måste hvila öfver oss, så länge de rösträttslöses kraf på genomförandet af den allmänna rösträttens princip ännu icke blifvit uppfyllt, kunna ägna oss åt de många viktiga och förvisso grannliga frågor, hvilka, äfven de, i den yttre och inre samhällsfridens namn kräfva sin snara lösning.

Nu har Första Kammaren fattat ett definitivt beslut i denna fråga. Hvarför då dröja? Nu är ett tillfälle att lösa frågan, som kanske ej återkommer. Genom att gripa detta tillfälle komma vi kanske att redan uti denna natt skönja åtminstone morgongryningen af denna nya, efterlängtade dag.

Herr Larsson i Lund: Herr talman! Jag har begärt ordet endast därför, att jag vid de stundande voteringarna icke vill bakom den slutna röstsedeln undandraga mig min personliga andel i ansvaret för det beslut, som här kommer att fattas.

Jag vill därför tillkännagifva, att jag icke kan understödja något förslag, som afser den allmänna rösträttens förbindande med proportionellt valsätt. Detta icke därför, att jag har något att erinra mot det proportionella valsättet i och för sig. Tvärtom. Jag har varit och är i princip anhängare af detsamma, och jag tror också, att det sätt, på hvilket i Kungl. Maj:ts proposition den proportionella valmetoden blifvit genomförd, kanske är det bästa tänkbara. Men öfver mina personliga sympatier för det proportionella valsättet sätter jag dock -- trots allt, hvad här i går och i dag blifvit sagdt -- *folkmeningen*, och förrän det kan visas, att det proportionella valsättet har resonansbotten hos det svenska folket, kan jag icke gifva min röst åt ett förslag om sådant valsätt. Jag beklagar mycket, att frågan om proportionella val blifvit förbunden med frågan om den allmänna rösträtten. Dessa båda frågor hafva icke något oupplösligt samband. Proportionellt valsätt kan införas och tillämpas, vare sig den allmänna rösträtten är genomförd eller man har en census.

Här har visserligen påpekats, att nämnda folkmening kanske till stor del är konstruerad. Jag vill icke förneka, att många af de

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

resolutioner, som fattats vid mötena, kunna vara uppkonstruerade. Jag vill icke heller förneka, att den alldeles för tidiga förkastelse-dom, som framkom från två håll inom vårt land, redan innan proportionsvalskommitténs betänkande förelåg för allmänheten, har bidragit till denna folkmening. Men *den finnes* nu, och detta är för mig tillräckligt skäl att taga hänsyn till densamma. En mycket utbredd folkmening kan man icke besvara med ett våld, och jag anser det vara ett våld mot den allmänna folkmeningen att införa ett valsätt, mot hvilket folket i det stora hela ställer sig afvisande eller åtminstone i allra högsta grad misstroget.

Detta är det skäl, på grund af hvilket jag kommer att rösta för afslag å såväl Kungl. Maj:ts proposition som utskottets betänkande och de öfriga förslag, som afse proportionell valmetod. Men af samma anledning, som föranledt mig att tillkännagifva min ståndpunkt i detta afseende, vill jag nu också begagna tillfället att tillkännagifva min ståndpunkt beträffande de öfriga positiva förslag, som föreligga.

Det rösträttsförslag, som står min uppfattning allra närmast — så nära, att differensen är så godt som ingen — är det förslag, som framlagts i den af herr Branting och hans partikamrater här i kammaren väckta motionen. Denna motion skulle jag för min del önska framgång. Men jag vet ju mycket väl, att detta är en fåfång önskan, och jag vet äfven, att, om man vill vinna något, man måste något afknappa på sina önskemål. Af denna anledning har jag anslutit mig till hufvudsyftet med herr Staffs motion. Jag kommer sålunda att i de följande voteringarna rösta för bifall i första rummet till herr Brantings motion och i andra rummet till herr Staaffs motion. Den senare betecknar för mig nästan yttersta gränsen af de eftergifter, som jag skulle kunna underkasta mig. Men om det finnes någon utsikt att därigenom vinna ett positivt resultat, kan jag med stor själföfvinnelse möjligen äfven rösta för herr Olssons i Fläsbro motion.

I förevarande punkt ber jag, herr talman, att få yrka afslag å alla de förslag, som afse införandet af proportionellt valsätt.

Herr Roos: Herr talman! Då Kungl. Maj:ts förslag i rösträttsfrågan hvilar på den enda grund, hvarpå enligt min mening en reform af valrätten till Riksdagens Andra Kammare bör byggas, nämligen den allmänna rösträttens grund; då vidare all rätt bör hägnas och minoritetens rätt att delta i afgörandet af samhällets angelägenheter uti det kungliga förslaget tillvaratagits bättre än i något af de förslag om enmansvalkretsar med majoritetsval, som hittills sett dagen; och då slutligen genom antagandet af Kungl. Maj:ts förslag man kan vinna grundad förhoppning, att ur Andra Kammaren ej skola försvinna de element, som hittills utgjort dess styrka, nämligen landsbygdens själfägande bondeklass och städernas bildade medelklass, tillåter jag mig, herr talman, att

yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag med de af herr Biesert föreslagna ändringar och tillägg.

*Om Valrätten
till Andra
Kammaren
n. m.
(Forts.)*

Häruti instämde herrar *Almqvist, Reuterskiöld, Tamm, Lindewall, Persson* i Borrbö och *Wallenberg*.

Herr von Friesen: Herr talman! Med allt erkännande af det kungliga förslaget förtjänster, måste jag dock säga, att där finnas åtskilliga bestämmelser, som göra, att jag icke kan vara varm för detsamma.

Bland sådana enligt min tanke mindre tillfredsställande bestämmelser nämner jag i främsta rummet den om det *kommunala* utskyldsstrecket. Jag kan icke finna, att uppsättandet af ett sådant streck går väl ihop med de idéer, som leda till den allmänna rösträttens stora princip. Äfven andra anmärkningar kunde jag framhålla. Det är emellertid invändningar af helt annan art, som göra det svårt för mig att biträda det kungliga förslaget.

Det händer, att, när man länge arbetat på en sak och kommit till ett resultat, man finner detta resultat mycket godt, men att man sedermera, då man, efter det frågan någon tid fått hvila, åter upptager densamma till pröfning, finner, att konstverket ter sig i en annan, mindre fördelaktig dager än förut. En sådan skiftning tror jag i synnerhet ofta förekommer, när den fråga, som är under pröfning, är ny och förut jämförelsevis opröfvad, så att man vid behandlingen af densamma mera måste sysselsätta sig med teoretiska grunder än med erfarenhetsrön. Så har det här gått mig. Jag var mycket nöjd med den nu ifrågasatta proportionella valmetoden, när proportionsvalskommittén afslutat sitt arbete, men jag måste tillstå sanningen, att när mina tankar under några månader varit upptagna af helt andra ärenden och jag därefter åter vände mig till frågans pröfning, tedde sig för mig metodens brister med en relief, som förut saknats, ja, äfven nya brister, som förut icke kommit under ompröfning, visade sig för mig. Jag vill icke trötta kammaren med att här ingå i några detaljer, och jag kan så mycket hellre underlåta detta, som afgörandet af min ställning till denna högviktiga fråga i alla händelser skulle hafva berott af en helt annan grund.

Jag tror icke, att det svenska folket är moget för det proportionella valsättet, hvars rättvisa jag fortfarande strängt fasthåller. Jag har funnit, att den föreslagna metodens både vännar och motståndare långt ifrån alltid äro fullt förtrogna med dess innebörd och verkningssätt. Och att, när man vill tillmötesgå de lifligt närda önskingarna och berättigade förhoppningarna hos en stor del af vårt folk, göra detta på ett sätt, som står i strid med känsla och uppfattning hos en stor del af allmänheten, synes åtminstone mig, som icke kan och icke vill betrakta det proportionella valsättet såsom något slags garanti, ej öfverensstämma med statskloketens fordringar. Jag kan icke vara med om att gå till väga på det

Om valrätten till Andra Kammaren m. m. sättet; denna betänklighet mot att nu genomdrifva det kungl. förslaget kan jag för min del icke öfvervinna, och jag kommer därför icke att skänka min röst åt detta förslag.

(Forts.)

Vägen sedan? Ja, det tillhör icke mig att nu utstaka den. Det synes mig dock, att ett utkast till den kan göras helt kort: sedan man kommit öfverens om grunderna för den allmänna rösträtten och utjämningen af representationsrätten för stad och land, bör man, så synes det mig, så litet som möjligt vidröra de nu bestående valförhållanden, öfver hvilka hittills icke något allmännare missnöje försports, öfver hvilka ingen allmännare klagan hörts. Detta synes mig, herr talman, vara det enklaste.

Friherre Bonde: Herr talman, mina herrar! Då jag på förmiddagen i dag hörde herr Hjärne yttra sig, begärde jag ordet, och jag gjorde detta för att uttrycka min stora beundran för det utmärkt sätt, på hvilket han framhöll det proportionella valsystemets alla brister, och jag delar fullkomligt hans åsikt härvidlag; men, såsom också en annan talare här nyss gjorde, måste äfven jag uttala min stora förundran öfver det slut, hvartill talaren kom. Jag hade verkligen trott, att han skulle komma till ett motsatt slut. Jag kom, när han då yttrade sig, att tänka på några ord, som i går fälldes i Första Kammaren af konstitutionsutskottets ordförande. Han framhöll, att den så mycket omtalade skrifvelsen af år 1902 helt visst framkommit under trötthetens tecken. Det förefaller mig verkligen, som om många yttranden här under dessa dagar ha till kännetecken äfven detsamma, nämligen att också Andra Kammaren nu liksom befinner sig under trötthetens tecken. Det har af många talare, som här yttrat sig, framhållits, att man måste söka få slut på denna fråga, att vi måste finna en lösning. Ja, det har af en talare sagts, att han är med om hvilken lösning som helst, blott den kan vinna majoritet i kammaren. Jag tror, att det är farligt att så helt och hållet öfverlämna sig åt tröttheten och taga hvilket förslag som helst.

Herr Hjärne yttrade bland annat, att en fågel i handen är bättre än en fågel i skogen; men detta beror enligt min tanke helt och hållet på fågelns beskaffenhet. Ty en sångfågel i skogen sätter jag betydligt mera värde på än t. ex. en hök i min hand. Alltså må man taga dylika liknelser efter hvad de verkligen äro värda. Om nu den sångfågel, vi eftersträfvat, ännu icke låter fånga sig, utan ännu sitter i skogen, må vi då vänta, tills tillfället kommer, då vi kunna få en sådan, som vi önska, och låtom oss ej taga en sådan, som — åtminstone enligt min och mångas tanke — det ingalunda skulle vara till landets båtnad att få.

Här har framhållits, att vi måste taga detta förslag. En talare för ett ögonblick sedan sade, att vi redan under denna natt skulle låta morgongryningen uppgå öfver Andra Kammarens beslut, hvarigenom en ny æra skulle begynna för oss. Jag tror dock ej med honom, att, äfven om vi i natt skulle instämma med Första Kam-

marens beslut, vi därmed skulle afklippt den gordiska knuten. Jag tror ej, att vi därigenom skulle vunnit ro och frid i rösträttsfrågan, utan jag tror snarare, att *först då* kommer rösträttsstriden att flamma upp på allvar. Det är ju icke ett definitivt beslut vi nu skulle fatta; det är en grundlagsändring, som vi skulle besluta, såsom hvilande till 1906 års riksdag, och som då skulle antagas eller förkastas. Således komme den där valrättsfrågan att utgöra, så att säga, plattformen för nästa års val; och då får man se, hurudan folkmeningen är.

Ja, invänder någon, det skadar ej att nu antaga detta förslag; folkmeningen får sedan göra sig gällande. Men jag vågar verkligen instämma med hvad af flere talare här i kammaren redan yttrats, att vi hört en ganska allmän folkmening *mot* dessa proportionella val. Jag tror verkligen, att vi icke kunna med någon säkerhet åtminstone påstå, att, om Andra Kammaren i år antager detta förslag såsom hvilande, ett sådant förslag kommer att af 1906 års Riksdag äfven godkännas. Således tror jag, att de förhoppningar, som här uttalats om, att ett sådant beslut nu skulle medföra frid och ro, äro något förhastade. Jag tror snarare, att det vore lika så godt att under frågans nuvarande skede låta den hvila till nästa år. Dock vill jag ej därför säga, att ej Andra Kammaren nu bör fatta ett beslut; men den bör fatta ett beslut, som *öfverensstämmer med kammarens åsikt* och icke är orsakadt af trötthet, så att säga, ett beslut endast och allenast för att få slut på frågan, ett beslut endast och allenast för att följa den väg, som på förmiddagen blifvit af Första Kammaren utstakad.

Det är därför, herr talman, som jag, med framhållande af detta ännu en gång, fortfarande ej anser mig kunna annat än yrka afslag å såväl Kungl. Maj:ts som utskottets förslag. Det är visserligen nu blott fråga om dessa, och således böra kanske nu ej några andra yrkanden framställas; men jag vet ej, om det skall vara mig förment att få framställa yrkande på bifall till ett annat definitivt förslag. Jag tycker, att det varit liksom en viss tomhet i kammaren, att ej något bestämdt yrkande i denna fråga fått framställas, och den tomheten kände äfven herr Hjärne, som ju beklagade, att man ej hade hört något definitivt yrkande. Jag ber därför — och det yrkandet kan i sinom tid upptagas — att få yrka bifall till herr Olssons i Fläsbro motion.

Herr Pantzarhielm: Herr talman, mina herrar! Herr vice talmannen yttrade på förmiddagen, att han *nu* önskade ett definitivt beslut i denna fråga, som så länge stått på dagordningen och om hvilken man så länge har tvistat. Han sade visserligen, att han icke kunde gilla det proportionella valsättet. Han ansåg det icke lyckligt; men han underordnade sin mening i det fallet under önskan om ett beslut. Jag delar hans åsikt därvidlag. Jag kan ej heller för min del gilla det proportionella valsättet, och jag anser icke den i kungl. propositionen föreslagna lösningen af frågan vara lycklig. Det har

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.*

(Forts.)

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

framförts så många skäl för en sådan åsikt, att jag icke behöfver vidare sysselsätta mig därmed; de skälen ha uttalats mera än en gång. Men *ett* skäl är det dock, som icke har blifvit omnämndt, ett skäl, som för mig är af ganska stor betydelse. Jag har nämligen i motsats till herr justitieministern den uppfattningen, att vid tillämpningen af detta system skall pressen på valen, på partibildningen och på utseendet af kandidaterna få ett afgörande inflytande, som pressen enligt min åsikt icke ännu åtminstone är vuxen. Men, som sagdt, jag skall subordinera mina åsikter under min önskan att komma till ett definitivt beslut; och jag kommer att gifva min röst för det kungl. förslaget såsom ett öfvergångsförslag.

Men herr vice talmannen tillade: vi borde göra detta, »om vi önskade att en gång få slut på ovissheten och få lugn och frid i stället för denna agitation, som så länge pågått» — om han använde just dessa ord, vet jag icke, men meningen var åtminstone den. Därvidlag kan jag ej instämma med herr vice talmannen. Enligt mitt förmenande ligger i den allmänna rösträttens väsen och natur någonting, som säger mig, att en lösning af denna fråga i sammanhang med proportionella val samt med värdelösa pappersgarantier icke är möjlig. Därmed blir *icke* slut på oron och på missnöjet. Sedan den nivellerande rörelsen hunnit därhän i vårt land, att man sönderbrutit börd, samhällsställning och förmögenhet såsom ett mått på människovärde och politisk förmåga och icke satt något annat mått i stället — sedan man gjort detta, säger jag, finnes det för rösträttens utvidgning *nedåt* icke någon annan gräns än förmågan hos massan att kunna mottaga en politisk uppfostran. Jag kan således blott i vare sig herr Staaffs eller herr Brantings motion se en slutlig lösning på rösträttsfrågan, sedan vi ställt oss på den allmänna rösträttens grund.

Man har talat om öfvergångsförslag såsom önskvärdt. Ja, jag har som ett godt barn under många år underskrifvit den ena motionen efter den andra, som skulle innebära ett öfvergångsförslag. Alla dessa ha blifvit förkastade; och jag undrar, om det icke varit i ett obehagadt ögonblick, hvilket man mången gång ångrat, som man 1902 förkastade det då föreliggande förslaget från samlingspartiet. Det var ett öfvergångsförslag, ett *verkligt* öfvergångsförslag till den allmänna rösträtten. Man ställde sig då djärfvt på den allmänna rösträttens grund; nu vill man ej bära konsekvenserna af hvad man då gjorde.

Jag sade, att jag i herrar Brantings och Staaffs motioner såg lösningen på frågan — en lösning, som jag tror är snart förestående — men jag vill dock därvid göra ett par förebehåll. Det så kallade *åldersstrecket* betraktas icke af mig såsom något slags garanti; det betraktas af mig såsom en *klokhetståtgärd*, som man har rätt och och skyldighet att vidtaga, därför att man med tämligen stor säkerhet kan antaga, att politisk mogenhet icke finnes hos individen, förr-

än han uppnått 25 års ålder och knappast då. Om man föreslagit 30 år, hade jag varit med på det också.

Ett annat af strecken — det så kallade *skattestrecket* — kan jag ej betrakta såsom något garantiförsök. Att betala sin skatt är en plikt för hvarje medborgare i ett ordnad^t samhälle, enligt den uppfattning, jag har af samhället. Det är en plikt hvar och en måste uppfylla, som vill åtjunta de rättigheter, samhället gifver. Man måste betrakta samhället såsom en organism, såsom ett organiskt helt, och ej såsom ett mekaniskt aggregat af individer. Samhället såsom en organism — och det är enligt min mening en organism — behöfver, att alla dess underordnade organ verka och verka på rätt sätt.

Här har af en talare på skånebänken och för öfrigt af flera talare förut ordats om förhållandena i utlandet, särskildt i England. Fastän man därvid framställt förhållandena i England på olika sätt, har man dock varit enig om, att engelsmännen äro ett klokt folk i synnerhet i politiska frågor. Hvarpå beror då detta männe? Detta, mina herrar, beror hvarken på de två partierna eller på någon ovanligt klok regering, utan det beror därpå, att folket från barndomen uppfostrats att tänka i politiska ting; det får en politisk uppfostran; det lär sig att bära politiskt ansvar. Däri ligger engelsmännens öfverlägsenhet enligt min uppfattning.

Samme talare nämnde också något om vårt folks uppfostran genom pressen. Det är tydligt och klart, att när en representation, som är byggd på den allmänna rösträttens grund, kommer att göra sina verkningar gällande, skall folkmaktens tyngdpunkt komma att flyttas allt lägre. Den flyttas ned till massan af folket, till de klasser af folket, som nu för ögonblicket anses politiskt omogna och äro politiskt omyndiga. Antagligen saknar denna del af folket politisk ansvars känsla; jag tror åtminstone, att så är. Detta är emellertid i så fall enligt min uppfattning ej *deras* fel, det är ej en sak, som man kan förebrå dem. Det är *statens* fel, som ej gifvit dem denna uppfostran, och därmed äfven ansvars känslan.

Samma talare påpekade äfven den fruktan för det *socialdemokratiska* partiet, som visat sig här och där inom landet och i Riksdagen. Det har af ett par föregående talare sagts, att representanterna för detta parti, åtminstone de, som finnas i Riksdagen, i den praktiska politiken visat sig vara moderata. Jag vill ej bestrida, att så är. Men det har visat sig mera. Det har nämligen på andra håll inom detta parti visat sig en tendens, en böjelse att nedbryta, så småningom undergräfvat det konventionella i seder, i statskick och i religion. Det har hos detta parti visat sig tendenser, som göra, att jag för min del har den öfvertygelsen, att finge detta partis målsmän regeringsmakten i sina händer, skulle vi inom kort föras tillbaka till ett längesedan förflutet barbari, till den medeltida polisstaten, fast i annan form.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Det synes mig då, när vi nu gå att besluta öfver den allmänna rösträtten, som vore det ett nödvändigt kraf för framtiden, att folket politiskt uppfostras, och jag tror ej, att vi åt den politiska pressen kunna öfverlämna denna omsorg. Utvecklingen ställer, under de förhållanden, som då inträda, större fordringar på regeringsmakten än förr. Det blir regeringsmaktens skyldighet att uppfostra och leda folkmakten. En af våra största statsmän på senare tider, friherre Gripenstedt, framhöll under debatterna om representationsreformen år 1865, att konungamaktens styrka bör bestå *dels* i förmågan att motstå folkviljans kastningar, *dels* och hufvudsakligen däruti, att den skall utgöra den medelpunkt, där samhällets hela kraft samlas och hvarifrån denna kraft kan ledas till stor och nyttig verksamhet.

Med liflig önskan, att så må blifva förhållandet, när vi en gång infört den allmänna rösträtten, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag i den förändrade form i ett par punkter, som af regeringen godkänts.

Herr Kvarnzelius: Herr talman, mina herrar! Jag kan redan från början meddela, att jag skall fatta mig kort.

Jag kan till alla delar instämma i hvad herr Persson i Malmö yttrat i denna fråga, och därmed har jag äfven angifvit min ställning till den af herr Lindhagen m. fl. afgifna motionen, som äfven jag underskrifvit.

Här står Andra Kammaren nu i begrepp att fatta beslut angående utsträckning af valrätten till Riksdagens Andra Kammare för att därigenom undanröja ett förefintligt missnöje i vårt land. Alla äro ense om, att det för närvarande förefinnes ett sådant missnöje, och alla äro ense om, att detta missnöje är berättigadt. Alla vilja således vara med om en utsträckning af den politiska rösträtten. Det är endast i fråga om *sättet* för denna utsträckning, som vi skilja oss åt.

Jag gör mig då den frågan: bör man ej i första rummet vid genomförandet af en reform se till, att den är af den beskaffenhet, att den i det stora hela tillfredsställer dem, som för närvarande äro missnöjda? Är detta fallet med den nu föreslagna reformen? Jag tror det icke. Situationen är ju sådan, att alla, som ytterst motsträfvigt äro med om en rösträttsform, som till och med äro motståndare till densamma, arbeta på genomförande af det kungl. förslaget, under det att alla vänner af en rösträttsreform, alla de frisinnade inom denna kammare nästan enstämmigt motarbeta detsamma. Hvad tyder detta på? Jo, det tyder på, att de, som kräfva en reform, ej känna sig tillfredsställda med det kungl. förslaget och således ännu mindre med det, som utskottet framlagt — och detta är helt naturligt.

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet sade, att representationen bör vara ett sant uttryck för folkmeningen i landet;

därför skulle vi ha proportionellt valsätt. Såsom emellertid redan förut här påpekats, utgöres representationen af både Första och Andra Kammaren, men genom det nu föreliggande förslaget påyrkas proportionellt valsätt till *endast* den *ena* delen af representationen. Första Kammaren är *förmögenhetsintressets* representation, den är *ej hela* svenska folkets representation. Genom proportionellt valsätt till allenast Andra Kammaren skulle åt denna förmögenhetsintresserepresentation, som finnes i Första Kammaren, beredas en med densamma likartad minoritet här i Andra Kammaren, tillräckligt stor för att Första Kammaren skall kunna hafva afgörande inflytande. Det skulle ej blifva konservativa, sådana som våra konservativa landtmän, som för närvarande finnas i Andra Kammaren. Nej, det skulle blifva betydligt mera utpräglade konservativa element, som minoriteten skulle komma att bestå utaf. Det skulle bli representanter för godsägare, agrar- och kapitalistintressen. Det är detta, som afskräckt mig. Det är nog detta också, som föresväfvat dessa tusenden, som under de månader, det proportionella valsättet diskuteras i landet, hafva afgifvit en tämligen enhällig opinionsyttring emot detta valsätt.

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet sade, att denna opinion emot proportionella val *företrädesvis* kommer från städer, municipalsamhällen och köpingar. Jag tror dock, att detta motstånd äfven har starkt fog för sig och äfven gjort sig på mycket märkbart sätt gällande äfven på *landsbygden* i öfrigt, och detta med rätta.

En valrättsreform, som hufvudsakligen har till uppgift en förändring af *valsättet*, synes mig icke vara det, som Andra Kammaren i första rummet bör besluta, utan hvad Andra Kammaren i första hand bör se till är, att den reform, som beslutas, medför en förändring i *valrätten*. Sedan må det i andra rummet blifva fråga om en förändring i *valsättet*. Nu har Kungl. Maj:t i fråga om *valrätten* föreslagit en ganska långt gående och i mycket förtjänstfull reform. Den allmänna rösträttens princip har af Kungl. Maj:t upptagits och erkänts. Men huru har utskottet i detta fall gjort? Det har i sitt förslag afvikit från hvad Kungl. Maj:t föreslagit och i dess ställe tillagt några ord i § 17, som fullständigt kullkasta denna princip, nämligen de ord, hvarigenom det stadgas, att för *valrätt* fordras att erlagga *direkt skatt till staten*. Det är alldeles riktigt, som herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet i går anmärkte, att Riksdagen kan genom ett enkelt beslut afskaffa dessa mantalspengar. Men genom den *affattning* § 17 fått i utskottets förslag, har man då också i ett enda slag förvandlat den föreslagna rösträtten till eller satt den i jämnhöjd med den kommunala rösträtten. Det behöfver emellertid icke ens stanna vid detta. Det behöfs endast en gemensam votering för att höja det *bevilningsfria* afdraget upp till 750 kronor, och då hafva vi samma *valrättsbestämmelser*, som för närvarande äro gällande, men då ha vi till

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

på köpet proportionella val och dessutom en höjd ålderssiffra, från 21 till 25 år. Detta kan bli innebörden af ett beslut, om utskottets eller friherre Barnekows förslag här vinner majoritet. Något sådant kan jag ej biträda. Jag begagnar tillfället, då jag nu har ordet, att samtidigt tillkännagifva, att jag naturligtvis kommer att med min röst understödja den motion, som herr Branting m. fl. afgifvit. Visar det sig emellertid, att denna ej kan samla majoritet, kommer jag att rösta för den motion, som framlagts af herr Staaff m. fl. och som äfven jag underskrifvit.

För närvarande anhåller jag, herr talman, att få yrka afslag å Kungl. Maj:ts såväl som å utskottets förslag.

Herr Hellman: Herr talman, mina herrar! Ehuru jag ej har några nya skäl eller synpunkter att anföra af beskaffenhet att verka ändring i den mening, herrarna redan omfattat, eller afvikelse från redan till föreliggande fråga intagen ståndpunkt, beder jag dock att få gifva min egen ståndpunkt till känna.

Äfven jag anser och är villig erkänna, det utvecklingen hunnit så långt, att vårt folk är moget för en utsträckning af den politiska rösträtten. Huru stor denna utsträckning nu bör tilltagas, beror enligt mitt förmenande på det valsätt och de vallagsbestämmelser, som samtidigt med rösträttsutsträckningen tänkas införda.

Tvenne system äro föreslagna: *enmansvalkretsar* och majoritetsval samt *flermansvalkretsar* och proportionsval. Det förra har den förtjänsten att vara förut bekant och synes så enkelt. Jag skulle ock gärna varit med om ett sådant förslag. Men, mina herrar, *i så fall ej* i förening med en sådan utsträckning af rösträtten, som nu ifrågasättes, *ej* i förening med en rösträtt, så *allmän*, att det till och med ifrågasättes att gifva rösträtt åt sådana, som ej fullgöra sina skatteplikter, ja, att jämväl lösdrifvare skola få med af dem-samma.

En sådan rösträttsutsträckning i förening med ett sådant valsätt kan jag för min del ej vara med om, ty den skulle enligt mitt förmenande ej trygga en sund och lugn samhällsutveckling.

Att döma af Riksdagens skrifvelse 1902, väckta motioner och alla här gjorda uttalanden, synes numera ingen rösträttsreform kunna byggas annat än på den allmänna rösträttens grund. Ja, jag kan ock vara med därom, dock endast under förutsättning af en valordning, som betryggar jämväl minoritetens rätt att i någon mån vardas representerad. Utaf de förslag till rösträttsfrågans lösning, som nu föreligga och som äro byggda på en dylik princip — *allmän rösträtt med proportionsval* — föredrager jag obetingadt Kungl. Maj:ts förslag.

Det är emellertid rätt egendomligt att se och iakttaga, huru-som från de håll, hvarifrån ropen på allmän rösträtt tidigast och ifrigast framkommit, man nu med rörande enighet söker motarbete antagandet af detta Kungl. Maj:ts, på allmän rösträtt grundade,

förslag. Hvad är meningen? Vill man ej hafva denna fråga löst, utan i stället så länge som möjligt få hafva den kvar som ett lämpligt agitationsmedel? Eller är det det proportionella valsättet, man från det hållet är så rädd för? Äfven från vänsterhåll erkännes ju dock, att proportionsvalen äro principiellt riktiga; att Riksdagens sammansättning bör vara ett uttryck för de skiftande meningarna bland valmännen o. s. v. Hvad är det då för skäl, som anföras emot antagandet af ett sådant valsätt? Jo, *det är nytt*, säger man, och det är *så svårt att förstå* och lära sig iakttaga dess valregler. Tro de herrar, som göra dylika invändningar, verkligen, att vi öfriga äro enfaldiga nog att låta inbilla oss något sådant, som att nyssnämnda skäl skulle vara de *egentliga* skälen till Eder motvilja mot det kungl. förslaget? Från det hållet har man hittills icke iakttagit någon så stor konservatism, att man i andra frågor motsatt sig antagandet af hvarjehanda förslag, därför att de inneburit något nytt. Det är svårt att förstå, säger man vidare. Mina herrar! Det var rätt egendomligt att få höra en röst från stockholmsbanken söka göra troligt, att det folk, som anses moget för *allmän rösträtt*, icke skulle stå på den allmänna kulturnivå, att det mäktade begripa eller kunde lära sig en sådan valordning som den nu föreslagna.

Det gäller ju nu endast att antaga ett förslag såsom hvilande, ett förslag, som först sedermera efter förutgångna allmänna val till denna kammare kan blifva antaget till lag. Då jag för min del icke vill vara med om att hindra det svenska folket från att redan vid nästa allmänna val så kraftigt som möjligt själf uttala sig för eller emot rösträttsfrågans lösning, på sätt eller i den riktning, Kungl. Maj:ts föreslagit, och då nu Första Kammaren för sin del såsom hvilande antagit ett förslag närmast öfverensstämmande med det, som af friherre Barnekow blifvit i denna kammare framställt, beder jag, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition med däri af friherre Barnekow föreslagna ändringar.

Herr Johansson i Jönköping: Herr talman, mina herrar! Ett par föregående talare hafva här i dag erinrat om det vemod, som skulle ha gifvit sig uttryck, då en rösträttsreform förr en gång beslutades i den svenska Riksdagen. För min del får jag säga, att det också är med vemod jag går att nu tillkännagifva min ståndpunkt i denna fråga, och det på grund af hvad som i densamma här timat och blifvit uppenbart i går och i dag.

Jag har hyst det hoppet, att, då rösträttsfrågan efter långa förberedelser upptogs vid innevarande års riksdag, det skulle vara möjligt att få den löst på det sätt, som jag anser vara det enda riktiga och naturliga och som därjämte ligger närmast till hands. Jag menar det sätt, som föreslagits i den af herr Staaff m. fl. afgifna motion, hvilken jag därför också undertecknat.

Hvad är det, som innebäres i rösträttsreformens idé? Så vidt jag kan finna, ingenting annat än en utsträckning af valrätten. Det,

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

som åsyftas med rösträttsreformen, är, att rösträtt skall gifvas åt dem, som hittills saknat sådan. Jag kan icke finna, att med genomförandet af en sådan reform bör med någon nödvändighet vara förknippad en förändring af valkretsarna eller valsättet. Vi ha hittills i vårt land i hufvudsak betjänat oss af enmansvalkretsar. Hvad behöfves mera då för genomförandet af den önskade rösträttsreformen, än att man med bibehållande af dessa valkretsar och det hittills begagnade valsättet utsträcker valrätten till dem, som hittills saknat denna rätt, men som nu anses mogna att få del af densamma.

Nu har i stället Kungl. Maj:t föreslagit en rösträttsreform, som visserligen utsträcker valrätten ganska långt. Men reformen är sådan, att då man med ena handen gifver valrätt åt alla, som anses böra få del af denna gåfva, så tager man med den andra handen igen det mesta af samma gåfva, i det man med valrättens utsträckning förbinder ett valsätt, som — man må säga därom hvad man vill — dock har den syftningen, att därigenom skall *förhindras* just det, som genom valrättens utsträckning borde vinnas. Man gifver valrätt åt alla, men förbinder denna rätt med sådana villkor, att resultatet, när de nya valmännen gå till valurnorna, dock i det stora hela blir detsamma som förut.

Jag hade det hoppet, då jag undertecknade den af herr Staaff framburna motionen, att det skulle lyckas att få rösträttsfrågan löst åtminstone tillnärmelsevis på det sätt, som jag anser vara rättvist och riktigt, nämligen på det *nuvarande* valsättets och de *nuvarande* valkretsarnas grund, men med utsträckning af valrätten. Jag har behållit detta hopp i det längsta. Och jag är alltjämt öfvertygad, att detta är den enda tillfredsställande lösningen af rösträttsfrågan, den lösning, som vi för eller senare en gång måste komma till.

Jag finner emellertid nu, att denna lösning, efter hvad som i går och i dag förnummits i denna kammare och från Första Kammaren, har skjutits undan i ett aflägsset fjärran. Det är *detta*, som fyllt mig med vemod under de förhandlingar, som här i går och i dag förts.

Frågan är nu icke längre den: Skall en tillfredsställande rösträttsreform kunna vid innevarande års riksdag genomföras? Den frågan är redan genom Första Kammarens beslut afgjord. Den kan *icke* genomföras, ty Första Kammaren har stannat vid ett beslut, som gör någonting sådant omöjligt. Genom de uttalanden, som gjorts i Andra Kammaren, har det tillika visat sig, att denna kammare icke befinner sig långt ifrån den ståndpunkt, som Första Kammaren intagit. Utsiktarna här äro föga bättre än i medkammaren.

Vid sådant förhållande står en rösträttsvän inför det valet: Skall jag här fasthålla krafvet på *allt*, hvilket kraf för närvarande är omöjligt att genomdrifva, eller skall jag föredraga att mottaga *något* framför att *intet* få? Detta är, så vidt jag förstår, den situation, hvaruti rösträttsvännerna befinna sig i afton. Den allmänna, lika och direkta, rösträtt, som vårt lands medborgare ha skäligen rätt

att fordra, den kunna vi *icke* få i år, ej heller ha vi — jag nödgas frukta det — hopp att få den vare sig nästa år eller något af de närmast följande åren. Då blir frågan den: Skall jag vid sådant förhållande vägra att taga mot *något*?

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.

(Forts.)

Detta är en mycket svår situation. Och man står verkligen tveksam om, hvad man i ett sådant fall skall göra. Om det funnes den ringaste förhoppning, att rösträttsfrågan till nästkommande år eller något af de närmast därefter följande åren skulle komma i ett gynnsammare läge, så att det funnes utsikt att få ett rösträttsförslag på den allmänna rösträttens grund och utan någon väsentlig förändring i fråga om valsättet och valkretsarna antaget, skulle jag gifvet i afton yrka på afslag å den kungl. propositionen och å de därmed sammanhörande förslagen. I den närvarande situationen vågar jag emellertid icke detta. Ty för mig synes det sannolikt, att om Andra Kammaren säger nej till det nu föreliggande rösträttsförslaget, så ha vi därmed undanskjutit all lösning af rösträttsfrågan icke för ett, utan för många år. Och för ett steg, som kan medföra ett sådant resultat, måste man rygga tillbaka.

Under sådana omständigheter är frågan alltså denna: skall man i förbidan på en rösträttsreform, som i detta ögonblick synes aflägsnare än någonsin, jag menar en *verklig* rösträttsreform på den allmänna rösträttens grund, en reform, som man har utsikt att icke kunna få ännu på många, många år, vägra att taga emot den halftva reform, som i afton bjudes? Jag nödgas säga, att under de förhållanden, som i dag inträdt, vågar jag icke påtaga mig detta ansvar, utan jag kommer, nödd och tvungen, att gifva min röst för det kungl. förslaget.

Herr Waldenström: Herr talman, mina herrar! Bland de mest graverande anmärkningar, som gjorts mot den kungliga propositionen och de motioner, som därmed sammanhånga, är, att man föreslagit proportionella val endast till Andra Kammaren och icke på samma gång till den Första.

Det må nu vara en mer eller mindre berättigad anmärkning det där; men å andra sidan bör man besinna, att hvad Riksdagen år 1902 begärde, det var ett förslag till rösträttsreform med proportionella val för *Andra* Kammaren. Om någon ändring i valsättet till Första Kammaren var det då icke tal.

Man måste därför, synes det mig, hålla regeringen räkning för, att den lojalt framlagt ett sådant förslag. Det har utarbetats genom en kommitté, som fullgjort sitt uppdrag på ett sådant sätt, att det både af vänner och motståndare vunnit det amplaste loford, så till vida som man allmänt erkänt, att det utgör det mest lyckade sätt för frågans lösning, ifall den för närvarande skall lösas på proportionalitetens grund.

Hvad för öfrigt beträffar proportionella val till Första Kammaren, torde herrarna inse, att det möter mycket större svårigheter

Om valrätten till Andra Kammaren m. m. (Forts.) att tillämpa dem där, än hvad förhållandet är med proportionella val till Andra Kammaren, därför att Första Kammarens ledamöter väljas för nio år. Det proportionella valsättet fordrar, att man har suppleanter till de valda ledamöterna, och det blir väl ganska svårt, synes det mig, för att icke tala om annat, att ställa till med proportionella val för nio år med suppleanter, allrahelst då för Första Kammaren inga valperioder gifvas, utan den ena ledamoten väljes då, en annan då, hvar och en för nio år.

Man har här sagt, att svenska folket enhälligt uttalat sig emot det föreslagna proportionella valsättet. Ja, jag vet icke, på hvad grund man kan säga det. Man har hållit åtskilliga folkmöten här och där; man har läst upp förut redigerade och tryckta resolutioner, och dessa hafva antagits. Skola vi kunna anse, att detta är ett uttryck för svenska folkets enhälliga önskan? Är det folkets hus eller Riksdagens hus, som är den plats, där svenska folkets önsningar ge sig till känna? Det är den frågan, jag ville göra?

Svenska folket skall naturligtvis få tillfälle att uttala sig om det förslag, som Riksdagen till äfventyrs kommer att antaga här i kväll eller i natt. Men detta skall icke ske på några folkmöten, utan det skall ske vid nästa val; då får man böja sig för hvad folket genom valen ger för besked. Men att tala om, att några folkmötens antagande af redan uppgjorda resolutioner skulle vara uttryck för folkets enhälliga vilja, det måste jag från min ståndpunkt protestera emot. De, som samlas på folkmöten, ha ingen rätt att säga sig representera hela svenska folket.

Det var ett yttrande här, som på det högsta öfverraskade icke endast mig, utan säkerligen hela kammaren. Det var det yttrande, som vi hörde af herr von Friesen från stockholmsbänken. Svårigen torde någon af kammarens ledamöter hafva väntat något sådant, när man ju vet, huru kraftigt han förut framhållit den proportionella valmetodens rättvisa och riktighet samt inom rösträttskommittén kämpat för, att detta skulle i dess betänkande uttalas. Kommittén hade af Kungl. Maj:t fått i uppdrag allenast att yttra sig om det tekniska, att utreda de tekniska frågor, som sammanhånga med den proportionella valmetoden. Men den hade icke något uppdrag att utlåta sig om det proportionella valsättets rättvisa eller orättvisa, lämplighet eller olämplighet. Icke förty har kommittén emellertid ytterst kraftigt och med stor klarhet framhållit de proportionella valen såsom de enda rättvisa och riktiga, ifall man ville, att folket i dess helhet skulle för de olika skiftningarna i åsikter få ett uttryck i representationen. Herr von Friesen vidhöll också nu i sitt anförande, att den proportionella valmetoden är rättvis; det ville han icke ge efter — andra ha ju förklarat, att den icke utgör någon garanti för rättvisa — men han menade, att svenska folket icke var moget för dess genomförande. Jag förstår icke riktigt detta. Står verkligen svenska folket så lågt, att det icke kan, låt vara i början med svårighet, dock efter någon tid ganska lätt finna sig uti en

sådan valmetod? Det kan ju hända, att herr von Friesen känner svenska folket bättre än jag och många andra med mig; men för min del tror jag, att det skall kunna låta sig göra. För den sakens skull böra vi alltså icke afvika från den enda rättvisa principen. Tillämpningens svårigheter får man lära sig öfvervinna.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Kommittén har kraftigt betonat det orättvisa uti majoritetsval, särskildt majoritetsval med enmansvalkretsar. Vid sådana val betyda 51 % allt och 49 % ingenting. Och jag hemställer till herrarna, om det kan vara skäl att i sammanhang med en så väsentlig utsträckning af rösträtten, som nu är i fråga, låta ett sådant förhållande bestå. Jag kan icke vara med därom.

Man har såsom en anmärkning mot det föreliggande förslaget också sagt, att det försvagar Andra Kammarens ställning i förhållande till den Första. I Första Kammaren har jag hört raka motsatsen. Man har där uttalat tvekan om antagande af detta förslag, just därför att det skulle försvaga Första Kammarens ställning gentemot den Andra. Hvilkendera som har rätt i detta fall, det må hvar och en inom sig själf försöka att afgöra.

Här har nu talats om de svårigheter, som skulle uppkomma med t. ex. skattestrecket. Ja, men hvilka gränser man än må uppdraga, så skola alltid svårigheter och oegentligheter uppkomma vid själfva gränserna. Så har man t. ex. talat om luffare, som på flera år aldrig betalt någon skatt, men ett tu tre komma och uppenbara sig vid den ena eller den andra vallokalen och rösta, under det mången hederlig och pråktig medborgare af en eller annan tillfällig anledning vore beröfvad rösträtt. Detta är vid den *ena* gränsen. Å *andra* sidan talas det i mycket ömmande ordalag om personer, som till äfventyrs af sjukdom äro förhindrade att betala sin skatt, och som därför skulle mista sin rösträtt. Detta är vid den *andra* gränsen. Men alla de, som ligga emellan gränserna, dem talar man icke om. Och tro nu herrarna, att sådana där gränfall komma att ha någon betydande inverkan på valen eller på kammarens karaktär? Jag tror det icke och herrarna icke heller.

Det är ju alldeles omöjligt att draga upp en gräns, utan att några svårigheter uppstå. Det är blott en enda gräns, som därifrån gör undantag, och det är *könsgränsen*, skillnaden mellan män och kvinnor, ifall en sådan gräns skall finnas. Låt oss t. ex. tänka på *aldersgränsen*, som ju alltid måste finnas. Om jag antager, att man, såsom Kungl. Maj:t föreslagit, skall, för att vara röstberättigad, ha fyllt 25 år under året näst före valet, så händer det t. ex., att en person födes på natten mellan den 31 december och den 1 januari, en half timme efter klockan tolf. Denna half timme kan då göra, att han blir utan rösträtt i tre år. Skulle man icke kunna göra en ömmande historia af den »orättvisan» också? Men ännu mer ömmande kan den bli. Det kan nämligen tänkas, att hans moder föder tvillingar, och att den andre gossen födes en half timme före kl. 12. Detta kan inverka på valrätten ända till den grad, att den senare får rösta vid

Om valrätten till Andra Kammaran m. m.
(Forts.)

riksdagsmannaval tre år tidigare än den förr. Men härtill kommer ytterligare, att en persons födelsedag kan vara felaktigt antecknad i kyrkoboken. Jag är sålunda själf i Luleå stads kyrkobok född ett dygn tidigare än i min mors sängkammare. Och visst kan man, om man så vill, måla en politisk tafla äfven på en sådan botten.

Men om det här föreliggande förslaget antages till hvilande, så har man därmed icke vunnit ro och frid, det är också en af de invändningar, som man gjort. Men tro då herrarna eller opponenterna själfva, att man vinner ro och frid, hvilket förslag man än antager? Antag herr Brantings förslag, har man väl då vunnit ro och frid? Antag herr Staaffs förslag, har man väl då vunnit frid och ro i landet? Nej, hvilket förslag man än antager, nog komma motioner att väckas och agitation att bedrifvas för att få en förändring, mer eller mindre väsentlig, till stånd. Det sades, att om vi antaga Kungl. Maj:ts förslag, så komma rösträttsstriderna att flamma upp mycket värre än förr. Ja, det tror jag också, och man skall icke vänta något annat, hvilket förslag man än må lyckas genomdrifva. Taga vi det kungliga förslaget såsom hvilande, då skall folket naturligtvis till nästa val pröfva det, diskutera det och sedan genom valen uttala sitt gillande eller ogillande därpå. Det är den naturliga gången, och det *bör* så vara. Jag kan icke förstå, att man skall rygga tillbaka för det, äfven om slitningar för tillfället uppstå. Himmelshöga böljor lägga sig ock en gång.

Bland dem, som ifrigast talat emot de proportionella valen här i dag, var herr Höjer på stockholmsbänken. Han förlöjligade hela det proportionella systemet och betraktade det såsom en orättvisa, såsom en olycka o. s. v.

År 1902 den 15 maj, d. v. s. för jämnt 2 år och 3 dagar sedan, sade samme herr Höjer mot herr Pehrson i Törneryd, då denne uttalat sig om önskvärdheten af lika representation för stad och land, »ja», sade herr Höjer, »det är en vacker tanke, en tanke, hvars principiella riktighet jag fullkomligt erkänner, och den tanken skulle, om jag finge råda, ovillkorligen genomföras i samband med en rösträttsreform på programmet: allmän rösträtt, proportionella val och så lika representationsrätt mellan stad och land, men väl förståendes — för att afskåra all möjlighet till klassmotsatser — på det sättet, att de mindre städerna skulle välja tillsammans med kringliggande landsbygd». Ja, detta är på pricken hvad Kungl. Maj:t nu föreslår. Men på 2 år och 3 dagar har herr Höjer förvandlats till raka motsatsen mot, hvad han då var. Herr Höjer får ursäktas, att särskildt jag drager fram detta till erinran om vårt ordskifte i dechargedebatten. Herr Höjers politiska utveckling går bra mycket fortare än min.

Som herrarne veta, vill herr Höjer ständigt framstå såsom icke blott liberal, utan riktigt extra-liberal. Det förslag, som nu föreligger, var alltså för 2 år och 3 dagar sedan extra liberalt; *nu* är samma för-

slag en olycka, som de konservativa vilja draga öfver vårt land, nu skulle det vara något rent förskräckligt, om vi toge det, o. s. v.

Jag klandrar naturligtvis icke herr Höjer, därför att han blir visare för hvarje dag, såsom en talare här en gång i kammaren sade. Men det händer också, att människor bli dummare för hvarje dag. Dock skall man icke heller för det klandra dem, ty de rå icke för det.

Under dagens och gårdagens lopp, liksom många gånger förut vid liknande tillfällen i Andra Kammaren, har man fått höra mycket talas om England, och huru England har allmän rösträtt, och huru bra det där går. Men herrarne borde dock besinna, att underhuset i det engelska parlamentet är helt annorlunda situeradt än Andra Kammaren hos oss. Underhusets ledamöter hafva inga arfvoden. Och vilja verkligen herrarna ha allmän rösträtt i Sverige med borttagande af det arfvode, som riksdagsmännen här åtnjuta? Skulle herrarna vilja göra det omöjligt för mindre bemedlade män att vara riksdagsmän och i stället fylla Andra Kammaren med endast rika personer? Jag tror icke, att någon enda af herrarna vill hafva allmän rösträtt för sådant pris. Men när man talar om den allmänna rösträtten i England, hvarför berör man då aldrig denna högst väsentliga skillnad?

Herr talman! Det är sant, att den proportionella valmetoden är något nytt och opröfvadt. Men detta kan i och för sig icke vara något skäl för, att vi skulle förkasta densamma. Är den bara rättvis, så må man försöka att genomföra den på lämpligaste sätt. Det är så vanligt här i Riksdagen och i Sverige för öfrigt, att man nödvändigt skall söka föredöme till allt i främmande länder — det är, som om man icke tordes gräfva en grop här utan att först höra efter, om man vågat gräfva någon grop också i utlandet. Hafva vi då icke något själfständigt omdöme här? Kunna vi icke vedervåga att taga ett enda steg själfva, oberoende af hvad t. ex. några kantoner i Schweiz eller hvad man i England gjort? Skola vi nödvändigt såsom omyndiga alltjämt trampa i andras fotspår? Finna vi en sak vara riktig, hvarför icke då någon gång frimodigt gå i spetsen och låta andra länder komma till oss för att hämta lärdomar af oss? Jag tror icke, att vi behöfva förakta oss själfva på sådant sätt, som nu ofta sker.

Om det förslag, som här föreligger, skulle definitivt antagas till grundlag nu, så skulle jag kunna hysa en viss tvekan att rösta för detsamma. Men när det endast gäller att antaga det såsom *hvilande*, för att man skall få tid att fundera därpå i två år, och att landet genom de nya valen må blifva i tillfälle att gifva uttryck åt hvad det önskar i detta afseende — herr talman, då ger jag min röst gärna, jag skulle kunna säga åt Kungl. Maj:ts förslag; men då det icke tjänar till någonting, sedan Första Kammaren fattat ett annat beslut, så ger jag den åt det af friherre Barnekow framställda

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten yrkandet, som också af Första Kammaren är antaget, och som ju i till Andra Kammaren verkligheten högst obetydligt skiljer sig från det kungliga.
m. m.
(Forts.)

Herr Gustafsson i Mjölby: Herr talman, mina herrar! Då jag redan i går afton instämde med en talare på skånebänken, hade jag absolut icke begärt ordet, om jag icke därtill funnit anledning i hvad en talare på stockholmsbänken anfört. Och då bör jag på samma gång nämna några af de motiv, som gjort, att jag i afton kommer att gifva min röst åt Kungl. Maj:ts förslag.

Det resonemang, som ofta höres på rösträttsmöten, grundar sig på individualitetens rätt och utgår därifrån. Endast den får sitt människovärde erkänt, säger man, som äger att såsom fullmyndig medborgare nedlägga sin röstdedel vid val till Riksdagens Andra Kammare. Hela denna mera privaträttsliga än politiska uppfattning måste till all lycka anses oriktig. Det vore också förfärligt, om samhället med fullt uppsåt genom att medgifva *vissa* människor rösträtt i och med detsamma skulle bestrida *andra* deras människovärde. Det är icke ur individens, utan ur *statens* och *samhällets* synpunkt, som man bör se rösträttsfrågan i första rummet. Därmed får man den rätta utgångspunkten. Frågan blir då icke längre en känslifråga. Den framstår i stället som en praktisk-politisk fråga, en fråga om det för samhället lämpligaste sättet att fastställa grunderna för rösträttens utöfning. Denna skillnad framträder t. ex. tydligt, då man ställer sig på den ståndpunkten, att man yrkar på rösträtt för kvinnan. Om rösträtt vore en allmänmänsklig rättighet, borde naturligtvis också kvinnorna få utöfva densamma. Ur den här framhållna synpunkten kan man på ett vida bättre och mer praktiskt sätt taga itu med frågan. Det finns nog kvinnor, som bättre än de flesta män skulle utöfva och ha intresse af att utöfva rösträtten. Men deras antal är ytterst ringa. Hos männen finnes i de flesta fall ett större politiskt intresse och mer allmänanda än hos kvinnorna, detta mest beroende på uppfostran och folkvanor. Man kan beklaga, om man så vill, att kvinnorna stå därvidlag rätt långt efter männen, men man måste nog erkänna riktigheten af ett sådant påstående, samt att det därför icke för närvarande finnes något skäl att gifva kvinnan rösträtt. Jag säger *för närvarande*. Man behöfver därför icke stanna vid att endast skaffa männen rösträtt.

Här föreligger emellertid ett *verkligt statsintresse*, i det att det för samhällets lugna utveckling torde vara alldeles nödvändigt att snarast möjligt söka genomföra en fullt effektiv reform. Slutatsen blir i denna punkt sålunda alldeles densamma, som då man utgår från den individualistiska synpunkten. Frågan blir då: huru bör rösträttsreformen vara beskaffad? Här måste man, mina herrar, hålla skarpt i sikte den *praktiska* möjligheten. Sedan Första Kammaren fattat sitt beslut, torde man här icke hafva mer än ett förslag att välja på, d. v. s. Kungl. Maj:ts förslag. Gentemot detta har man sagt, att det skulle vara oärligt och att dess verkningar

skulle blifva rent illusoriska — detta om ett förslag, som nästan skulle tredubbla valmännens antal. Den kritiken kan icke vara ärligt menadt, om den nämligen grundar sig på sakkännedom. Vill man betrakta saken fullt objektivt och lugnt, måste man erkänna, att Kungl. Maj:ts förslag är allvarligt och ärligt menadt och att verkningarna af detsamma, om det blefve genomfördt, också skulle blifva fullt effektiva.

Jag vill här icke närmare ingå på de garantier, mot hvilka man gjort så många invändningar, då dessa blifvit så klart bemötta särskildt från statsrådsbänken. Jag ber nu, herr talman, att i all korthet få yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag med de förändringar, som friherre Barnekow nyss framställt.

Herr Ohlsson i Halmstad: Herr talman, mina herrar! Förnekas kan icke, att Kungl. Maj:t byggt sitt förslag på bred och solid demokratisk grundval. Men den byggnad, som på den grundvalen uppförts, har, alltsedan jag, så att säga, blef i tillfälle att taga reda på ritningarna i proportionsvalkommitténs betänkande, på mig gjort intrycket att vara en byggnad, som våra svenska valmän få mycket svårt att känna sig hemmastadda uti. Det har förefallit mig, som om i den byggnaden funnes alltför många labyrintartade gångar, för att valmannen där genom sin egen förmåga skall kunna taga sig fram. Ledare skola icke saknas honom, men är det då så gifvet, att dessa ledare föra honom åt det håll, som han själf för sin del skulle önska?

Frågan om det proportionella valsystemet är för mig icke en politisk fråga, utan en rent teknisk fråga, och just på grund däraf finner jag mig förhindrad att ansluta mig till detsamma. Det kan icke falla mig in att i denna sena stund upprepa de detaljerade motiv, som under dessa två dagars diskussion från många håll framställtts just mot det proportionella valsystemet. Men en sak har runnit mig i sinnet, en synpunkt har trädt fram för mig, som, för så vidt jag kunnat följa diskussionen, ännu icke blifvit berörd. Här har uttalats, att genom dessa proportionella val skulle i denna kammare så många grupper af valmän som möjligt bli representerade. Man begränsade sig slutligen till ett antal af sju eller åtta. Jag har då frågat mig: kan icke i en dylik anordning ligga en politisk fara? Kan man icke tänka sig, att någon gång i framtiden en mindre hänsynsfull regering skulle kunna jonglera med dessa partier för att vid olika tider få fram just hvad den önskade. Exempel därpå, mina herrar, finnas visserligen icke i vårt land, men utomlands, och ni torde mycket lätt kunna finna dem.

Jag skulle kunna hafva åtskilligt här att säga om kvinnans rösträtt och dylikt, men jag vill icke pröfva herrarnas tålmod. Hufvudsyftet i detta mitt anförande har endast varit att vid denna viktiga frågas afgörande betona, att jag icke vill gömma mig bakom valsedeln, utan öppet och ärligt tillstå, att jag för min del, ifall

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten kammaren för sin del skulle besluta sig för det proportionella val-
till Andra sättet, icke med min röst bidragit till detsamma.
Kammaren
m. m.

(Forts.)

Herr Carlheim-Gyllensköld instämde häri.

Herr Petersson i Påboda: Herr talman, mina herrar! Det har icke kunnat undgå dem, som åhört denna långa diskussion, att i synnerhet flera af hufvudtalarna bland dem, som motsatt sig det föreliggande förslaget till lösning af rösträttsfrågan, starkt betonat, att man dock nu vore kommen så långt, att alla vore ense därom, att en utsträckning af valrätten borde byggas på den allmänna rösträttens breda grund. Jag är icke heller okunnig om, att man åtminstone delvis blifvit ense härom och att man alltsedan 1902 vid diskuterandet af rösträttsfrågan städse gjort detta från den utgångspunkten, att man nu stode inför den allmänna rösträtten. Men om man litet närmare tänker på denna enighet, på huru den uppkommit och huru långt den räcker, får man väl dock erkänna, att den kommit till stånd och är för handen endast under den förutsättningen, att man också kan blifva ense om den *byggnad*, som skall uppföras på den allmänna rösträttens grund. Man må säga, hvad man vill — det kan dock icke hjälpas, att, om man går tillbaka till skrifvelsen af 1902, man finner, att, då detta aktstycke tillkom, en öfverenskommelse ägde rum mellan två parter. Det är i motiveringen — hvilken dock icke kom att åtfölja skrifvelsen, därför att den ej var i alla afseenden lika i bägge kamrarna — af båda parterna tydligt uttaladt, att man ville hafva en utredning, huruvida icke valen till Andra Kammaren hellre än på gällande censusbestämmelser kunde med upphäfvande af den olika representationsrätten för stad och land grundas på allmän rösträtt i *förening med införandet af proportionella val*. Nu vill jag i afseende härå endast säga, att, om den ena parten icke vill vidhålla denna öfverenskommelse längre, än för så vidt den omfattar den allmänna rösträtten, och sålunda kastar det proportionella valsättet öfver bord, jag för min del undrar, om icke därigenom den andra parten, som också har sitt ord med i frågan, kan drifvas tillbaka till sina gamla, ända hittills intagna positioner. Då, mina herrar, är det slut med enigheten. När det då blir fråga om, att båda parterna skola enas om ett positivt rösträttsförslag, står man kanske icke längre på den allmänna rösträttens grund.

Jag skall nu för min del be att få säga, att jag icke alls varit någon varm beundrare af dessa proportionella val. Jag tillhörde icke heller dem, som röstade för 1902 års skrifvelse. Det, som gjort mig tveksam rörande införandet af det proportionella valsystemet, har just varit, att detta system är något för vårt folk nytt, obekant och opröfvadt. Det kan icke nekas, att det är en dräkt, som är alldeles ny, och man vet icke, om den riktigt passar. Men det är icke endast denna valmetod, som är ny, utan den allmänna rösträtten öfver hufvud — denna stora förändring i de bestående förhållandena —

är ju något nytt, och jag tänker, att man dock kan låta det svenska folket själft gifva svar på den frågan, huruvida det vill i sammanhang med den allmänna rösträtten införa proportionell valmetod. Detta gör man, om man nu antager Kungl. Maj:t förslag såsom hvilande och låter svenska folket vid nästa val själft afgöra saken.

Det är, som sagdt, den omständigheten, att den proportionella valmetoden är ny, som gjort mig tveksam beträffande densamma. Mot metoden hafva emellertid äfven gjorts åtskilliga andra anmärkningar, såsom t. ex. det här om och om igen idisslade påståendet, att den i Andra Kammaren skulle bereda ett annex till Första Kammaren. Detta påstående kan jag icke alls förstå.

Här anfördes nyss af en talare på norrlandsbänken, att den proportionella valmetoden skulle tillföra Andra Kammaren ett annat slag af landtmän än de, som nu sitta här, nämligen stora godsägare, agrarer o. s. v. — han ville väl icke använda uttrycket annex till Första Kammaren om den nuvarande uppsättningen. Jag förstår icke detta. För öfrigt finnas här ju redan flera stora godsägare, och de vilja säkerligen icke alls medgifva, att de utgöra något annex till Första Kammaren. De vilja själfva anses höra till de liberalaste bland Andra Kammarens ledamöter.

Tänker man vidare efter, hvad det är, som gör, att Första Kammaren är en församling af förmögna män, en s. k. förmögenhetskammare, måste, så vidt jag kan förstå, orsaken härtill ligga däri, att dels för valbarhet till Första Kammaren fordras en viss förmögenhet eller en viss inkomst och dels ledamöterna ej erhålla något arfvode. Detta gör, att andra personer än förmögna sådana helt enkelt icke kunna eller vilja åtaga sig att vara ledamöter af Första Kammaren. Jag tror, att landstingen nog skulle vara benägna att välja personer ur andra samhällsklasser, om det blott låte sig göra, men här blir det i allt fall icke landstingen eller någon annan fyrkvald korporation, som skall välja, utan valen skola framgå ur den allmänna rösträtten. Jag tror därför icke, att en tillämpning af den proportionella valmetoden på valen till Andra Kammaren skulle tillföra denna kammare något afsevärdt antal ledamöter ur de mest förmögna samhällsklasserna.

För öfrigt har man mycket delade meningar om verkningarna af den proportionella valmetoden. Många anse, att den skulle medföra, att det blefve för många landtmän. En talare på jämtlandsbänken yttrade däremot, att det vore en metod, som, såsom han uttryckte sig, skulle köra bort bönderna från denna kammare. Man ser häraf, huru diametralt motsatta meningarna om de proportionella valens verkningar äro.

En talare — om jag icke missminner mig, var det på göteborgsbänken — yttrade i går, att de proportionella valen innebure ett språng ut i det okända och att han hoppades, att kammaren, som brukade vara benägen till betänksamhet, icke skulle taga detta språng. Det låter, tycker jag, så underligt att höra sådana ord från just

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

detta håll. Det är toner, som förefalla mig såsom en återklang från andra fraktioner och till och med från andra tider. Hvad är det för öfrigt, som är det stora språnget i det nu ifrågavarande förslaget? Är det verkligen den omständigheten, att man vill införa en annan valmetod än den, som hittills varit gällande i landet? Är det icke fastmera det förhållandet, att man genom förslagets antagande skulle tillföra valmanskåren, för närvarande omkring 350,000, öfver 600,000 nya valmän? Detta anser jag i vida högre grad än den nya valmetoden innebära det stora språnget eller det stora steget; men då man nu, efter att hafva moget och så godt man förstår pröfvat saken, i allt fall vill taga detta stora steg eller språng, tycker jag, att man icke borde få höra så många varningar just från de gamla rösträttsvännernas sida. Detta förefaller något underligt.

Om man nu ser tillbaka på rösträttsfrågans historia under de sista decennierna, skall man finna, att, när ett verkligt förslag om förändring af valrätten förelegat, det alltid förhållit sig så, att man å ena sidan, den konservativa, sagt, att förslaget ginge för långt och att man gäfvade för mycket, medan man återigen å den andra sidan, den mera liberala, sagt, att den föreslagna utsträckningen af rösträtten vore *för liten* och att man icke kunde vara med om förslaget, därför att det vore att fuska bort hela saken. På detta sätt hafva ytterlighetsmännen å båda sidor enats och afslagit det ena förslaget efter det andra, och de mera moderata rösträttsvännerna, de, som velat gå de partiella reformernas väg, hafva alltid stannat i minoriteten. Nu har man emellertid ett förslag, som, säga hvad man vill, dock icke rättvisligen kan kallas ett fuskförslag. Det är ett *verkligt* reformförslag. Det löper linan ut; det går till botten. Hur ställa sig då de gamla rösträttsvännerna till detta förslag? Efter allt att döma, säga de: Vi vilja icke hafva detta förslag. Vi betacka oss för detsamma. Det tillkommer naturligtvis icke mig att gifva några råd åt detta håll. Men det förefaller mig, som om rösträttsvännernas led hädanefter icke skulle komma att tillväxa så, som de hittills hafva gjort — ty det får man säga, att dessa led hafva ökat år från år. Vännerna af en effektiv lösning af rösträttsfrågan hafva blifvit allt flera och flera. Men huru skall det gå hädanefter? Man kan nu icke längre här i landet säga, att hvarken Första Kammaren eller den mera moderata delen af Andra Kammaren vill genomförandet af en effektiv rösträttsreform. Detta kan man däremot säga om dem, som förut skrifvit den allmänna rösträtten på sin fana. Om dem kan man säga, att de icke vilja hafva frågan löst. Jag undrar, mina herrar, om de förtjäna mycket på att handla på detta sätt, om den politiken öfver hufvud taget kan tillvinna sig aktning och understöd i landet.

Ja, herr talman, jag skall icke uppehålla tiden längre. Jag skall endast be att få förklara, att jag kommer att rösta för Kungl. Maj:ts förslag med däri af friherre Barnekow föreslagna förändringar.

Herr Thylander: Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att tillkännagifva, att jag till alla delar instämmer i hvad herr Larsson i Lund anför.

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.

(Forts.)

Herr Petersson i Dänningelanda: Herr talman! Då jag i denna sena timme fått ordet, skall jag helt kort be att få tillkännagifva, att jag kommer att skänka min röst åt Kungl. Maj:ts förslag i den form, det erhållit genom friherre Barnekows reservation, till hvilken jag sålunda yrkar bifall.

Herr Neiglick: Herr talman! Då debatten synes antaga karaktären af en öppen omröstning, och då jag icke kunnat i allt instämma med någon af de föregående talare, som yttrat sig mot det kungl. förslaget och utskottets förslag, har jag funnit mig nödsakad att anhålla om ordet för att — utan att närmare angifva mina skäl — nämna, att jag finner mig förhindrad att rösta för den kungl. propositionen och ännu mera för utskottets förslag, detta trots jag hyllar den proportionella valmetodens princip. Jag torde kanske i det afseendet kunna få kvitta med professor Hjärne, som ju fann den proportionella valprincipen orättfärdig, men ändock skulle komma att rösta för dess tillämpning.

Jag anser mig icke behöfva vare sig för kammaren eller till protokollet utveckla de skäl, som förmått mig att intaga denna ståndpunkt. Dessa skäl äro för min egen uppfattning och för min rättskänsla fullt giltiga, och det synes mig vara nog. Jag vill dock nämna, att ett af mina skäl för afslag på den kungl. propositionen är, att enligt densamma valrätten är förknippad med villkoret om fullgjord skatteplikt till kommunen, ett villkor, som jag endast i yttersta nödfall kan acceptera för den allmänna rösträttens vinnande.

Herr talman! Jag har endast velat yttra detta för att angifva min ställning till denna fråga.

Herr Lundell: Herr talman! Det kan icke falla mig in att närmare ingå på skälen för och emot det nu föreliggande proportionella valförslaget, ty i det afseendet har redan förut tillräckligt mycket här blifvit anfördt. Då emellertid en talare på gäfleborgsbänken här nyss citerade ett yttrande, som den historielärde herr Höjer på stockholmsbänken hade för två år sedan, kan jag icke neka mig nöjet att anföra ett yttrande af en annan, mycket framstående representant på stockholmsbänken, nämligen herr von Friesen. Detta yttrande lyder sålunda: »Den verkliga medbestämmanderätten i landets angelägenheter innebär rätt för de röstande att, så långt möjligt är, blifva representerade. En verklig allmän rösträtt kräver därför, att denna rätt i den mån ske kan utsträckes äfven till minoriteterna. Detta ändamål vinnes genom det proportionella valsystemet. Principiellt måste således detta valsätt anses såsom en från det hela oskiljaktig del i den allmänna rösträttens program; och det

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

är därför ganska naturligt, att fordran på ett proportionellt valsätt ställes i samband med förslagen till en mera betydande utvidgning af rösträtten.» Så lät denne representants yttrande den 27 oktober 1903, således knappast ett halft år före det uttalande, som han gjort här i dag. Om han nu — såsom herr Waldenström uttryckte sig angående herr Höjer — blifvit klokare eller dummare sedan den tiden, vet jag icke, men så mycket är klart, att på så kort tid en högst märklig svängning i herr von Friesens åsikter ägt rum.

Det var med en viss uppmärksamhet, som jag under gårdagens och förmiddagens diskussion hörde de många yttrandena från såväl socialistiskt som liberalt håll angående de stora svårigheter, som detta proportionella valsätt skulle bereda landtmännen. Jag kan icke annat än finna dessa utmålningar om förslagets svårigheter, som kommo från de antydda hållen, vara mycket märkvärdiga. Det är litet svårt att värja sig för den tanken, att orden här — liksom i så många andra fall — äro till för att dölja tankarna. Jag hörde bland andra, som visade en dylik ömhet om landtmännen, äfven en person, som sade sig hafva bondeblood i sina ådror. Jag tror dock, att detta möjligen blifvit tämligen urvattnadt under de 30 eller 40 år, sedan det hade något med det hedervärda bondeståndet att göra. För min del är jag icke öfvertygad om att farhågorna för att landtmännen icke skola kunna sätta sig in uti och lära sig begripa det proportionella valsättet äro så stora, som man här från den socialistiska och delvis äfven från den liberala sidan påstått. Jag tror tvärtom, att om riksdagsmännen i allmänhet blott ville göra sig litet besvär med att undervisa sina valmän, skulle det snart visa sig, att det icke behöfs många timmar för att äfven sådana, som icke ha annat att skryta med än sitt sunda bondestånd, skola kunna fullt förstå den proportionella valmetoden.

Denna metod synes mig innebära rättvisa, och anledningen till att man från vissa håll motsätter sig densamma införande i vårt land, torde nog vara den, att huru valen än gestalta sig, sätta de dock en viss damm mot envælde af det ena eller andra partiet. Det finnes folk, hvilka tänka som så, att de vilja icke hafva *en del* af makten, utan *hela* makten, äfven om de icke kunna få den så snart. Och därhän kan det gå, om valen till denna kammare skola försiggå i enmansvalkretsar, med allmän rösträtt och enkel majoritet. Om däremot ett proportionellt valsätt användes, skall alltid ett visst inflytande inrymmas åt minoriteten. Och att så verkligen sker, tror jag är rättvist. Det betyder ganska mycket såväl för denna kammare som för hvilken representationsförsamling som helst, att minoriteten icke är utestängd ifrån densamma. Äfven om minoriteten icke har någon större makt, kan den dock i viss mån inverka på besluten, om den blott är med i representationen, hvilket däremot icke är möjligt, om den måste stå utanför helt och hållet.

Jag vill hemställa till motståndarne till det föreliggande pro-

portionella valförslaget att närmare tänka på hvad representanten från Jönköping, herr Johansson, här yttrade. Den ståndpunkt, som han intog i denna fråga, synes mig ganska beaktansvärd. Han bad motståndarne till detta förslag besinna, att det icke är sagdt, att denna hand hvar dag räckes från Första Kammaren och att det är bättre att vinna något än ingenting. Det är icke sagdt, att det går så fort att vare sig skrämma eller tvinga Första Kammaren och de mera moderata uti denna kammare att taga hvilket rösträttsförslag som helst. Man skall för öfrigt icke tänka sig, att rösträttsfrågan blir löst med det förslag, som här en gång kommer att antagas, utan representationen är någonting, som alltjämt utvecklar sig liksom allt annat mänskligt. Det är troligt, att äfven om vi nu införde allmän rösträtt enligt herr Brantings förslag, skulle det icke dröja länge, förrän nya fordringar framställdes, såsom att det bör blifva enkammarssystem och enkla majoritetsval. Redan nu utgå ganska många från en dylik fordran.

Jag vill icke längre trötta kammaren, utan skall sluta med att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag med de af friherre Barnekow här föreslagna ändringar.

Herr Henricson: Herr talman! Då jag varit med om att underskrifva herr Staaffs motion, har jag därmed också tillkännagifvit min ställning till frågan.

Jag hade icke tänkt besvara kammaren med något särskildt yttrande, men jag har blifvit uppkallad af en talare på malmöhusbänken. Han gjorde sig till målsman för landtmännen i denna kammare, och i sammanhang därmed yrkade han på införandet af proportionella val. Jag räknar mig också till landtmännen, och jag tror mig äga rätt därtill, ty det har varit min hufvudsakliga lifsgärning att syssla med landtbruk. Jag vill emellertid för min del taga afstånd från den ifrågavarande talarens yttrande i detta fall. Den proportionella valmetoden är enligt mitt förmenande alltför invecklad och svårbegriplig och torde icke heller lämpa sig för vår glest befolkade landsbygd. Jag tror vidare icke, att den uppbäres af den allmänna folkmeningen eller kommer att uppbäras af denna, och därför vill jag icke påtvinga allmänheten en dylik metod.

Vi, som äro motståndare till det proportionella valsättet, ha nu i stället sökt att få fram ett annat förslag, och vi hafva hoppats, att äfven om Första Kammaren icke i år vill antaga det förslaget, skulle den möjligtvis kunna göra det ett annat år, ifall det skulle visa sig, att detta förslag har den allmänna meningen för sig.

Jag skall icke upptaga tiden längre, utan inskränker mig till hvad jag nu anfört.

Med herr Henricson förenade sig herr Åkerlind.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Herr Johansson i Öja: Herr talman! Diskussionen i denna fråga synes allt mer och mer arta sig till öppen votering, och därför anser äfven jag mig skyldig att här tillkännagifva min ställning till frågan om det proportionella valsättets införande i vårt land.

Enligt min uppfattning är en dylik valmetod särdeles olämplig för vårt vidsträckta och glest befolkade land. Jag kan icke heller tro, att vårt folk är moget för ett dylikt valsystem. Här ha så många kraftiga skäl emot det proportionella valens införande hos oss blifvit anförda, att jag kan härvidlag fatta mig kort.

Det synes mig underligt, att landtmännen i denna kammare tyckas vilja gå med på ett förslag om proportionella val. Enligt min tanke blir det nämligen just *landtmännen*, som komma att förlora mest på ett proportionellt valsystem.

Det har nu talats om att detta system, som här ifrågasatts, skulle vara så lättfattligt. Ja, det kan ju hända, att man i Småland har lätt att förstå det, men så är däremot icke fallet i Södermanland. Där har jag på flera ställen sökt klargöra denna proportionella valmetod för valmännen, men jag har alltid fått till svar, att de icke kunde begripa den, och ha bedt mig, att jag skulle göra allt hvad jag kunde för att hindra ett sådant trassligt valsätts införande i vårt land.

Jag kan därför icke annat än finna det vara mindre klokt och välbetänkt att påtvinga vårt folk ett dylikt valsystem, då vi hört, att man från alla delar af vårt land uttalat sig emot det samma, icke blott i städer och industrisamhällen, utan äfven på landsbygden.

Jag skall icke i denna sena timme längre uppehålla kammarens tid, utan inskränker mig till att yrka afslag å såväl regeringens som utskottets förslag och bifall till herr Staaffs motion.

Herr Olofsson: Jag begärde ordet med anledning af herr Waldenströms senaste yttrande, och det var då min afsikt att bemöta honom, men vid närmare öfvervägande finner jag det vara lönlöst att ingå i svaromål mot en pratmakare, som säger sig vara född den ena dagen i kyrkboken, andra dagen i sin mors sängkammare.

Herr Ekman: Herr talman! Då jag i går instämde med friherre Bonde har jag därmed tillkännagifvit min ställning till den föreliggande frågan och skulle icke behöft besvara kammaren med något särskildt anförande, men då under debatten åtskilliga yttranden framkommit, hvilka i hög grad förvånat mig, har jag begärt ordet för att göra några erinringar.

Vid de senaste valen till denna kammare gick utöfver hela landet en rörelse, som var föranledd af önskan, att de uppställda kandidaterna skulle intaga en bestämd ståndpunkt särskildt uti rösträttsfrågan. Utan tvifvel är det också medvetandet om det allmänna

intresse, som inom hela vårt land finnes för denna fråga, som föranledt flere af Andra Kammarens ledamöter att, sedan Kungl. Maj:t framlagt sitt förslag till rösträttsfrågans lösning, utlysa möten för att för sina valmän tillkännagifva sin ståndpunkt och samtidigt inhämta deras åsikter just i denna fråga. Jag tror icke heller, mina herrar, att jag misstager mig, om jag säger, att det är just medvetandet om det allmänna intresse, som öfver hela landet alldeles särskildt knyter sig till denna fråga, som har gjort, att i afton så många ledamöter af kammaren yttrat sig nästan uteslutande för att få gifva sin ståndpunkt i frågan till känna.

Jag tror emellertid icke, att — såsom många här sagt — vi ovillkorligen måste komma till en första lösning af denna fråga *just nu*, utan jag tror fastmer, att vi böra vänta, till dess vi kunna lösa frågan på ett *lyckligt* och *fullt tillfredsställande* sätt. Ty detta är dock, mina herrar, det viktigaste; och då jag genom att i går instämma med friherre Bonde har tillkännagifvit, att jag för min del ingalunda anser, att de lösningar af frågan, som föreslagits af Kungl. Maj:t, ntskottet eller friherre Barnekow, äro lyckliga, kan jag naturligtvis icke annat än yrka afslag å samtliga dessa förslag.

Jag tillät mig nyss att säga, att under debatten framkommit yttranden, som väckt min förvåning, och jag är skyldig att något närmare förklara, hvad jag därmed menade. Jag har förvånats däröfver, att det varit särskildt från landtmannahäll, som man önskat det proportionella valsystemet. Jag medgifver, att jag nu i detta fall kommer att delvis upprepa hvad en ärad talare på denna bänk alldeles nyss yttrade, men jag har icke kunnat neka mig att ytterligare fästa uppmärksamheten härfpå. Det har redan från icke landtmannahäll framhållits, huruledes organisationen bland valmännen inom stadsvalkretsarna i allmänhet är sådan, att man där med jämnmod kan motse en valrörelse äfven med detta mera invecklade system, och det är nog sant, att inom städerna och andra mera tätt befolkade och bebyggda samhällen valmännen lätt kunna träffa hvarandra för att utbyta åsikter och råkas för att få större inblick i och vinna lättnad vid tillämpningen af det proportionella valsättet. Men, mina herrar, huru gestalta sig förhållandena i detta afseende på landsbygden. Valmännen bo där långt skilda från hvarandra, och i trots af hvad en ärad talare i går yttrade om lättheten att vid ett rösträttsmöte, som han hade hållit, för sina valmän klargöra detta system, därvid de hade funnit det så enkelt och lättfattligt, att de, sedan han slutat, endast sade: ja så, var det inte konstigare — i trots af detta vågar jag påstå, att detta system *är* ganska konstigt, och jag känner mig tillfredsställd af att höra, att en så utomordentligt intelligent person som herr Höjer i detta fall delar min åsikt. Men, om det icke kan förnekas, att detta system är konstigt, och om det icke kan förnekas, att just svårigheten att komma underfund med detsamma mest gör sig gällande på *landsbygden*, där, såsom jag nyss nämnde, valmännen ha svårt att rådgöra med hvarandra för att få klart, huru deras

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

röster komma att verka, huru kan det då vara möjligt, att det just är *landsbygdens* befolkning och de, som representera *landsbygden* i denna kammare, som vilja understödja detta system. För min del anser jag mig också representera *landsbygden*, ehuru kanske en mera tätt bebyggd sådan, men jag har bestämdt velat taga afstånd ifrån detta förslag, därför att man, enligt min tanke, icke på *landsbygden* äger förutsättningarna för att ännu på länge kunna på ett tillfredsställande sätt tillgodogöra sig det proportionella valsättet. Såsom jag redan nämnt, instämde jag i går i friherre Bondes yrkande, och jag har icke under denna debatt förnummit något, som kunnat ändra min ståndpunkt, hvarför jag, herr talman, ber att fortfarande få vidhålla detta instämmande.

I detta anförande instämde herrar *Ahlstrand*, *Jansson* i *Krakerud* och *Wallentin*.

Herr von Friesen: Jag begärde ordet, därför att det föreföll mig, som om den ärade representanten på Gäfle stads bank icke hade rätt förstått mitt yttrande, när jag sade, att det svenska folket icke var moget för det proportionella valsättet. Därmed menade jag icke, att icke det svenska folket skulle vara tillräckligt intelligent för att kunna utöfva en sådan metod, utan jag menade, att denna upp- och nedvändning på alla hittills varande valförhållanden ännu icke inträngt i det svenska folkets medvetande. Och det är icke nog därmed, att detta system skall intränga i de nuvarande valmännens medvetande, utan det är ju meningen att få dubbelt så många valmän till, hvilka likaledes sedan skulle komma att begagna detsamma, och det skall äfven intränga i *deras* medvetande. Det förefaller mig, att man mycket väl kan för egen räkning anse, att en metod är rättvis, utan att man därför skall vilja påtvinga den på andra, som ännu icke vilja ha densamma. Det var *detta* jag menade, när jag sade, att det svenska folket icke var *moget* för det proportionella valsättet.

Herr Dahn: Jag skulle helst ha velat bifalla Kungl. Maj:ts förslag, men då Första Kammaren nu antagit ett förslag, som är alldeles lika med det af friherre Barnekow framställda, och det således finnes möjlighet, att kamrarna kunna komma till ett gemensamt resultat, samt jag för min del önskar, att denna fråga löses och aföres från dagordningen, ber jag att få yrka bifall till friherre Barnekows förslag.

Herr *Persson* i Killebäckstorp instämde häruti.

Herr Höjer: Herr talman! Min gamle antagonist, den högt ärade talaren på gäflébänken, behagade för en stund sedan hedra mig därigenom att han sysselsatte sig med min mycket obetydliga person, och han

gjorde det med den förklaringen, som han enskildt med sin vanliga älskvärdhet afgaf, att han ville gifva mig fullt betaldt för våra gamla mellanhafvanden. Med afseende härpå vill jag säga, att det händt mig i denna sak något, som mycket sällan tyckes hända den ärade representanten på gäflébänken, nämligen att jag blifvit visare, om icke för hvar dag så åtminstone visare än för två år och tre dagar sedan; och denna nya vishet har jag inhämtat i en urkund, som står till samtliga herrarnes förfogande, nämligen den proportionella valkommitténs högst intressanta betänkande. Det är efter ett mycket noggrant studium af detta betänkande jag för min del funnit, att den proportionella valmetoden är en vida svårare valmetod, än jag kunde tänka för två år sedan, och, för så vidt jag med min intelligens kan se, så svår, att det synes mig, som om den svenska Riksdagen icke stode till svars med att vilja påtvinga eller öfvertala svenska folket att antaga en valmetod, som är så invecklad och bereder så många praktiska svårigheter. Denna min nya uppfattning af saken har ytterligare blifvit styrkt genom studium af de förhandlingar, som i engelska underhuset på 1880-talet fördes om det proportionella valsystemet; och jag tror, att min antagonist på gäflébänken själf skulle fått en ungefär liknande uppfattning, om han grundligare, än han plägar göra, i denna sak bedrifvit historiska studier.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Herr Jönsson i Färeköp: Jag skulle gärna vilja hafva denna fråga löst vid innevarande riksdag och jag skulle också gärna hafva velat biträda Kungl. Maj:ts förslag, som är så utmärkt i de flesta fall. Emellertid hyser jag mina starka tvifvel angående lämpligheten af det proportionella valsättet och särskildt, huruvida det låter göra sig att tillämpa det på landsbygden. I princip och teori är det alldeles riktigt, det nekar jag icke till; det är alldeles riktigt, att alla klasser komma till sin rätt, men, såsom jag sagt, har jag mina tvifvelsmål, huruvida det kan tillämpas i vårt vidsträckta land, och mig synas enmansvalkretsar med majoritetsval vara vida enklare, ty folket vet då, hvad det gör, och kan handla såsom själfständiga valmän.

Jag har endast velat tillkännagifva detta och att jag således icke kan med min röst bidra till det kungl. förslagens antagande.

Herr Johansson i Berga: Då jag under denna långa debatt icke instämt med någon af de föregående talarne, skall jag nu inskränka mig till att tillkännagifva, att jag kommer ett rösta för friherre Barnekows reservation.

Herr Matsson: En ärad talare på gäflborgsbänken yrkade förut i dag afslag å såväl Kungl. Maj:ts som utskottets förslag. Han gjorde detta, såsom han uttryckte sig, dels af skäl, som han gaf till känna för kammaren, och dels af skäl, som han ville behålla för

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

sig själf. Jag vill nu gå kammaren till mötes, därigenom att jag vid denna sena timme helt och hållet afstår från motivering och behåller *alla* skälen för mig själf. Dessa skäl äro för min egen öfvertygelse fullt tillfredsställande, och någon utsikt att med dessa skäl lyckas öfvertyga någon annan i denna kammare lärer väl numera icke förefinnas, då säkerligen hvar och en nu, — om icke för, — är fullt säker om, hvilken ståndpunkt han kommer att intaga vid voteringen, och det väl näppeligen är lönt att söka vinna beaktande för några nya synpunkter. Därför har jag nu, sedan debatten börjat få karaktär af en öppen omröstning, endast velat tillkännagifva för dem, som saken rör, att jag för närvarande icke kan rösta för något förslag, som är byggt på proportionella val endast till Andra Kammaren, och att jag blott i nödfall kan vara med om betalning af kommunalutskylder såsom villkor för valrätt, likasom jag högst ogärna ser, att land och stad skiljas åt vid de politiska valen.

Jag har för närvarande intet vidare att tillägga.

Herr Branting: Det har under den gångna diskussionen fällts en massa yttranden, hvilka det naturligtvis icke kan falla mig in att i denna sena stund bemöta, huru mycket det än kunde tariffas med ett eller annat. Dock vill jag inlägga en gensaga mot det besynnerliga utfall, som herr Pantzarhielm gjorde mot det socialistiska inbrytande barbariet, som han såg i en nära framtid. Jag tror, att vi stå betydligt närmare det *kapitalistiska* barbariet, och att det är större skäl för oss att sysselsätta oss med att afhjälpa detta än med att utmåla sådana spöken, som herr Pantzarhielm gjorde.

Jag skall nu icke heller tillåta mig att närmare karakterisera den nya form af vingleri från den ena ståndpunkten till den andra, som vi här i kväll fått bevittna, och hvilket jag ville kalla ett vingleri under största vemod.

Mest har jag föranledts att begära ordet, därför att från flera håll upprepats: Låt oss icke bry oss om, att det svenska folket, så vidt man erfarit och kunnat iakttaga, icke velat veta af det förslag med proportionella val, som nu framställts till lösning af rösträttsfrågan; låtom oss i alla fall antaga detta system och ställa det inför valmännen, så att folket själf får döma.

Ja, mina herrar, detta låter ju rätt plausibelt. Men må man besinna, att i sådant fall skulle lojaliteten och konsekvensen hafva fordrat, att valmännen vid 1905 års riksdagsmannaval hade fått någonting annat att välja på än blott detta kungliga förslag, för hvilket nu här så stora ansträngningar göras. Då hade bort föreligga icke blott ett enda förslag — så att man kunnat rösta ja eller nej på detta — utan ett *annat* förslag därjämte, mellan hvilka olika förslag verkligen ett val kunde träffas utan uppskof för rösträttsfrågan. Ty *det* förstå vi ju alla, att det blir den stora trumfen för anhängarna af det kungl. förslaget vid kommande val, att om

man icke tager detta, som man i själfva verket icke vill hafva, då drifver man ytterligare rösträttsfrågan fram åtminstone en period och kanhända ännu längre.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.*

(Forts.)

Vi hafva hört här hotelser uttalas — de hafva icke kommit från vänsterhåll här i kväll, utan flera talare från högerhåll hafva uttalat oförtydbara hotelser, att ifall herrarne på andra sidan icke äro beskedliga och gå in på detta, kan det hända, att vi återigen gå tillbaka till vår gamla ståndpunkt, som vi ville nu lossa på, nämligen den ståndpunkten att säga nej till alla rösträttsreformkraf. Ja, mina herrar, ni som föra det språket, må ni göra det försöket att ställa eder på den plattformen att icke vilja vidare höra talas om rösträttsfrågan: Men varen vissa om att svenska folket har medel, fullkomligt lagliga och lojala medel i sin hand att i alla fall göra sin mening gällande, så att den blir hörd gentemot en sådan sorts politik.

Det yttrades af herr statsministern ett ord, som jag tänkt öfver åtskilligt sedan dess, men i hvars innebörd jag icke det oaktadt kunnat få full klarhet, därför att det icke synt mig stå i sammanhang med den öfriga taktik, som drifvits från regeringens sida. Det säges ju från regeringen, att det var rent omöjligt att tänka på något annat än att gå Första Kammarens önskningsar i detta afseende till mötes, och därför måste man få med detta villkor om de proportionella valen, hvilka hade så stark resonans där inne i kammaren. Men på samma gång yttrade herr statsministern, att det skulle ju ändå kunna hända, att det skulle visa sig, att detta system icke fungerade bra, och då, sade han, är det lätt att gå tillbaka till majoritetsval. Således, det skulle *då* vara lätt att taga dessa fruktansvärda majoritetsval med alla vådorna för minoritetens förtrampande, som man här i två dagar har uppvisat för oss så grundligt, att kanske en och annan blifvit öfvertygad därom? Jag kan icke finna annat för min del, än att ett sådant uttalande står i strid med den uppfattning, som eljest har gjort sig gällande, nämligen att Första Kammaren uti denna punkt skulle vara absolut omedgörlig. Och just därför, att ett sådant uttalande har fällts, har det synt mig vara ganska påtagligt, att om man ville verkligen eftertryckligt föra fram förslag till frågans lösning efter *båda* dessa linjer, en lösning med proportionella val och en lösning utan proportionella val, så kan det hända, att det icke vore omöjligt att så göra, och att då vår rösträttsfråga komme i bättre läge. I öfverensstämmelse med folkmeningen löses den *icke*, det har jag förut sagt, ifall det nu blifver en sådan lösning, som ifrågasatts. Resultatet af en sådan, ja, därom skall jag icke nu uttala mig. Men det är visst, att den nationella samling, hvarpå man byggt rätt mycket i och med rösträttsfrågans lösning, *den* sker icke på det sättet, som här måhända en majoritet kommer att besluta.

Herr Olsson i Heden: Herr talman! Trots den sena timmen

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

må det vara äfven mig tillåtet att yttra ett par ord i denna viktiga fråga, helst jag anser mig själf skyldig därtill, då jag dels under valkampanjen och dels här under de förberedande förhandlingarna inom mitt parti — landtmannapartiet — i denna fråga förbehållit mig full handlingsfrihet. Af det skälet kanske många stå undrande och spörjande, huru jag kommer att lämna mitt votum i det slutliga afgörandet. Jag vill då ärligt bekänna, att, trots det att jag icke kan gilla den proportionella valmetoden, sådan den här föreligger, särskildt med anledning af de oskäligt stora valkretsar, som föreslagits för landsbygden och rörande hvilka jag har den uppfattning, att de komma att verka olyckligt för landsbygden, i stället för, såsom så många här tro, att de skola verka fördelaktigt, vill jag likväl icke, då man står inför ett så stort ögonblick som det närvarande, underlåta att med min röst bidraga till ett förslags antagande såsom grundlagshvilande, då nu ett sådant föreligger med utsikt att blifva antaget. Ty jag känner mig tryggare, om jag bidrager till ett sådant beslut, hvaröfver valmännen vid nästa val hafva att döma, än om jag skulle bidraga med min röst till ett beslut, som icke skulle leda till någon vidare åtgärd för en kanske mycket lång framtid.

Jag hade gärna för min del önskat, att ett förslag, som varit baserat på Kungl. Maj:ts förslag med afseende på villkoren för utsträckning af rösträtten men därjämte på fullgörandet af de s. k. medborgerliga plikterna samt på enmansvalkretsar, hade kommit fram i så god tid och varit af sådan beskaffenhet, att det kunnat samla en kraftig majoritet omkring sig i Andra Kammaren, så att däraf hade medförts förväntningar, att Riksdagen till nästa år kunnat hafva ett dylikt förslag att emotse. Då så emellertid icke är förhållandet och då jag är en mera praktisk än ideell politiker, vill jag med min röst bidraga till det beslut, som jag hoppas skall medföra bättre resultat, än om *intet* beslut af Riksdagen i år fattats i denna fråga.

Eftersom jag fått ordet, skall jag be att få påpeka en sak, som för mig ställer sig mycket underlig med afseende på den proportionella valmetoden, sådan den här föreligger. Det är ju bekant, att den proportionella valkommittén icke var enig särskildt med afseende å valkretsindelningen, och det var två framstående representanter i denna kommitté, som reserverade sig i detta hänseende. Den ene, som var ideellt anlagd och entusiastisk för de proportionella valen från teoretisk synpunkt, ansåg, trots det att han studerat frågan i utlandet och kanske just på denna grund, att en valkretsindelning sådan, som kommitténs majoritet föreslagit, icke efter våra förhållanden var väl vald. Den andre kommittéledamoten, som reserverat sig och som också varit ledamot af det utskott, som haft frågan till behandling, uttalade samma betänkligheter och framlade ett detaljeradt förslag om en annan uppdelning i valkretsar, än hvad kommittén föreslagit. Det oaktadt har denne ärade representant inom utskottet frångått den ståndpunkt, som han intagit inom kommittén, och ställt sig på Kungl. Maj:ts ståndpunkt särskildt i denna del. Och hvarför

har han gjort detta? Jag har i mitt stilla sinne ganska mycket förvånat mig häröfver. Jag drar däraf den slutsatsen, att de första intrycken, som den ärade representanten inom den proportionella valkommittén fått, voro på hans personliga öfvertygelse grundade åsikter, men att sedermera något annat mellankommit, som gjort, att han funnit sig föranlåten att frångå sin första tanke. Detta är något, som jag för min del tycker påminner om den situation, som förefanns vid 1901 års härordningsriksdag. Ty så vidt jag har mig bekant, öfvergick den ene efter den andre från sin förut fattade, ganska deciderade ståndpunkt till att gå med på det förslag, som var framlagdt. För hvar dag, snart sagdt, har man emellertid här med mycket vemod fått höra missnöje därmed uttalas. Jag är rädd för att, om den proportionella valmetoden skulle komma att blifva lag, sådan den är föreslagen i den kungl. propositionen och nu föreligger, samma missnöje skulle komma att göra sig gällande. Jag ställer mig emellertid, som sagdt, på den praktiska politikens ståndpunkt, och ehuru jag är öfvertygad därom, att den proportionella valmetoden icke kommer att stå det prof, som man förutsätter, vill jag likväl till den kraft och verkan det hafva kan bidra till ett beslut, som visar, att Riksdagen vill göra hvad den kan för att under de omständigheter och förhållanden, som i år föreligga, fatta ett verkligt positivt beslut i rösträttsfrågan.

Jag har endast velat tillkännagifva detta, på det att min ställning må vara klar, huru jag än sedermera kommer att afgifva mitt votum.

Herr Berggren: Jag har begärt ordet endast för att tillkännagifva den ståndpunkt jag kommer att intaga till förevarande viktiga fråga, och jag kommer således icke att hålla något längre anförande. Ett sådant skulle för öfrigt vara tämligen betydelselöst, ty allt, som öfver hufvud taget kan sägas i denna fråga, har redan blifvit sagdt.

Vidkommande den ståndpunkt jag intar till frågan, kan den i korthet uttryckas sålunda: Då svenska folket ifrigt åstundar, att rösträttsfrågan skall vinna sin lösning, och då intet annat förslag än den kungl. propositionen hvarken nu eller i den närmaste framtiden kan väntas vinna Riksdagens bifall, kommer jag att afgifva min röst för det kungl. förslaget, ehuru med mycket stor tvekan och mycket stora betänkligheter.

Herr Jansson i Saxhyttan: Jag har begärt ordet för att förklara, att jag icke kan lämna min röst åt något af de förslag, som upptaga proportionellt valsätt, emedan jag anser ett sådant valsätt olämpligt. Det är enligt min åsikt olämpligt först och främst i alla delar af landet, som äro glest befolkade. Vidare anser jag det vara olämpligt, därför att det icke passar ihop med den politiska utvecklingen i landet. Jag menar nämligen, att de partibildningar, som det proportionella valsättet betingar, icke äro till finnandes hos oss, och jag tror att det vore olyckligt för landet, om man sökte

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten till Andra Kammaren m. m. att genom grundlagsbud bringa den politiska utvecklingen ur dess naturliga läge.

Jag yrkar således, herr talman, afslag å såväl Kungl. Maj:ts proposition som utskottets förslag.

(Forts.)

Häruti instämde herrar *Hansson* och *Brodin*.

Herr Enander: Herr talman, mina herrar! Blott en minuts tålmod!

Min valkrets är en bland de största i landet, och dock riskerar den genom antagandet af den kungl. propositionen i fråga att mista förmånen af särskild riksdagsman. Jag hänför mig härvid till herr Olofssons i Digernäs yttrande om de långa afstånden och den glesa befolkningen. Det är då helt naturligt, att jag icke kan ansluta mig till förslaget om proportionellt valsätt, utan instämmer i herr Olofssons yrkande.

Öfverläggningen var härmed afslutad. Under densamma hade beträffande utskottets hemställan i första punkten yrkats 1:o) bifall till utskottets förslag, 2:o) bifall till det af herr Biesert framställda förslaget, 3:o) bifall till det af friherre Barnekow i ämnet väckta förslaget och 4:o) bifall till den af herrar Elowson och Nydal vid förevarande utlåtande afgifna reservationen.

I enlighet med den af kammaren godkända föredragningsordningen framställde herr talmannen till en början propositioner dels på bifall till *utskottets i första punkten af förevarande utlåtande gjorda hemställan*, dels ock på afslag å berörda hemställan; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl af herr Jansson i Djursåtra och företogs jämväl efter följande nu anslagna, af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren afslår konstitutionsutskottets hemställan i första punkten af utskottets förevarande utlåtande n:o 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utföll med 174 ja men 50 nej; hvadan kammaren alltså afslagit utskottets i första punkten gjorda hemställan.

Herr talmannen gaf härefter propositioner dels på bifall till *det af herr Biesert under öfverläggningen framställda förslaget* och

dels på afslag å berörda förslag; och förklarade herr talmannen, att han ansåge den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Herr Biesèrt begärde likväl votering, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Den, som vill, att kammaren afslår det af herr Biesèrt framställda förslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren antagit att hvila till vidare grundlagsenlig behandling berörda af herr Biesèrt framställda förslag.

Voteringen utvisade 189 ja mot 36 nej; och hade kammaren alltså afslagit det af herr Biesèrt under öfverläggningen framställda förslaget.

Efter af herr talmannen häruppå framställda propositioner dels på bifall till *det af friherre Barnekow under öfverläggningen väckta förslaget* och dels på afslag å samma förslag förklarades den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad; men som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen denna voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren antager att hvila till vidare grundlagsenlig behandling det af friherre Barnekow väckta förslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit berörda förslag.

Omröstningen utföll med 108 ja, men 116 nej; och hade kammaren sålunda afslagit det af friherre Barnekow under öfverläggningen väckta förslaget.

Slutligen framställdes propositioner dels på bifall till *den af herrar Elowson och Nydal vid förevarande utlåtande afgifna reservationen*, dels ock på afslag å det i berörda reservation framställda yrkandet. Herr talmannen fann den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl af herr Elowson, hvarför nu anslogs följande af kammaren godkända omröstningsproposition:

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Den, som vill, att kammaren afslår det af herrar Elowson och Nydal i den af dem vid konstitutionsutskottets förevarande utlåtande n:o 5 afgifna reservationen framställda yrkande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit berörda yrkande.

Voteringen utföll med 161 ja mot 60 nej; hvadan kammaren alltså afslagit den af herrar Elowson och Nydal vid förevarande utlåtande afgifna reservationen.

Punkten 3:o) och punkten 2:o) mom. b)—h).

Utskottets däri gjorda hemställan förklarades besvarad genom de af kammaren fattade, här ofvan omförmälda beslut.

Punkten 2:o) mom. a) och i).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Efter föredragning af *mom. m)* begärdes ordet af

Herr Branting, som yttrade: Med hänvisning till hvad jag under den föregående debatten i denna fråga här yttrat, ber jag att få yrka bifall till min reservation.

Öfverläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gaf propositioner dels på bifall till utskottets i förevarande moment gjorda hemställan, dels ock på afslag därå och bifall i stället till den af herr Branting med flere väckta motionen n:o 203; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Herr Branting begärde likväl votering, som därför företogs enligt en så lydande, behörigen justerad omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i 2:a punkten *mom. m)* af utskottets förevarande utlåtande n:o 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda hemställan bifallit den af herr Branting m. fl. väckta motionen n:o 203.

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.

(Forts.)

Omröstningen utvisade 178 ja mot 43 nej; och hade utskottets hemställan alltså bifallits af kammaren.

I fråga om *mom. k)*, som härefter föredrogs, anförde:

Herr Staaff: Under återopande, herr talman, af de skäl, som jag under debatten i går utvecklade, anhåller jag att få yrka bifall till den af mig med flera kamrater väckta motionen.

Med herr Staaff förenade sig herrar *Ernst Carlson, Österberg, Henricson, Hammarström* och *Bromée* i Billsta.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, framställdes propositioner dels på bifall till utskottets i förevarande moment gjorda hemställan och dels på afslag därå och bifall i stället till den af herr Staaff med flere i ämnet afgifna motionen. Herr talman ansåg den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering likväl begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen denna voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i 2:a punkten *mom. k)* af utskottets förevarande utlåtande n:o 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda hemställan bifallit den af herr Staaff med flere i ämnet afgifna motionen.

Voteringen utföll med 138 ja mot 87 nej; hvadan kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Efter föredragning af *mom. l)* begärdes ordet af

Herr Olsson i Fläsbro, som yttrade: Herr talman! På grund af de skäl, som jag under principdebatten till stöd för min motion anfört, anhåller jag nu att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till motionen.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Häruti instämde herrar *Eriksson* i Elgered, *Persson* i Tällberg, *Biesert*, *Burman*, *Johansson* i Öija, *Ekman*, *Anderson* i Hasselbol, *Ljunggren*, *Janson* i Bråten, *Lindgren* i Islingby, *Ström* i Transtrand, *Hörnsten*, *Hullkrantz*, *Sandin*, *Jansson* i Edsbäcken, *Wallentin*, *Olsson* i Mårdäng, *Åkerlind*, *Brodin*, *Olsson* i Viken, *Ericsson* i Ahlberga, friherre *De Geer*, *Nyström*, *Ahlstrand*, *Kronlund*, *Hansson*, *Ohlsson* i Halmstad och *Ekkholm*.

Herr Ernst Carlson: Herr talman! Genom de stridiga beslut Riksdagens båda kamrar i rösträttsfrågan nu fattat måste denna fråga för innevarande riksdag anses förfallen. Detta innebär i min tanke ingen olycka. Tvärt om. Därigenom kan en noggrannare öfvervägd och med nationens önsknningar mera öfverensstämmande lösning af frågan främjas till nästkommande riksdag.

Men för sådant ändamål bör denna kammare, som genom sitt beslut föranledt den kungl. propositionens fall, gifva regeringen en anvisning om den hufvudriktning, i hvilken kammaren finner, att en sådan lösning bör gå. Jag har redan förut genom instämmande i herr Staaffs m. fl. motion antydt, att jag anser, att denna motion anger den principiella linje, som efter genomförande af 1901 års härordning och kommunalstreckets öfvergifvande helst borde följas. Liksom Kungl. Maj:ts förslag är nämligen denna motion byggd på allmän rösträtt och utjämning af valrätten mellan land och stad. Men den har framför Kungl. Maj:ts förslag den förtjänsten att i fråga om valkretsindelning och valsätt bygga på den historiska grunden, d. v. s. enmanskretsar med majoritetsval. Den bryter alltså i detta hänseende ej så starkt mot vårt folks traditionella vanor och åskådningssätt, som Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Staaffs motion, som utom 24 års ålder och fylld värnplikt endast upptager fullgjord skatteplikt till staten som villkor för rösträtt, har emellertid nyss blifvit afslagen. Nu vet jag, att en mycket utbredd folkmening — särskildt torde den vara allmän på landsbygden — fordrar, att äfven fullgjord skatteplikt till kommunen göres till villkor för rösträtt, såsom i herr Olssons i Fläsbro nu föredragna och eljest med herr Staaffs m. fl. likalydande motion påyrkas. Visserligen anser jag detta villkor principiellt mindre riktigt, men finner tillika klokheten bjuda, att man härvidlag tager hänsyn till den rådande folkopinonen. Jag håller alltså före, att det vore lämpligt, om kammaren eller åtminstone en så stor del som möjligt af densamma nu kunde enas om bifall till sistnämnda motion. Ett dylikt opinerande kunde under förhandenvarande förhållanden vara lika så bra som eller bättre än en ny skrifvelse, hvilken, då Första Kammaren redan fattat sitt beslut, i alla fall icke kunde aflåtas.

Jag anhåller således, herr talman, att, sedan herr Staaffs motion icke vunnit kammarens anslutning, få yrka bifall till herr Olssons i Fläsbro motion såsom utgörande ett för tillfället lämpadt programuttalande från denna kammares sida, särskildt angående

den historiska grundens bibehållande i fråga om valsätt och valkretsindelning.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Herr *Carlheim-Gyllensköld* instämde häruti.

Herr Staaff: Herr talman, mina herrar! Jag har under öfverläggningen i går på ett så pass fullständigt sätt utvecklat min ståndpunkt i fråga om det så kallade utskyldsstrecket, att jag beträffande själfva principen icke behöfver erinra kammaren därom, att jag för min del har den uppfattningen, att ett utskyldsstreck i själfva verket är föga förenligt med den allmänna rösträttens begrepp. Men då det af många yttranden, fällda under den stora öfverläggningen i denna fråga, har visat sig och genom den nyss försiggångna voteringen om den af mig med flera kammarledamöter väckta motionen ytterligare blifvit konstateradt, att det icke lär vara tänkbart, att ett förslag till valrättens utsträckning skulle annorlunda än i förening med ett dubbelt utskyldsstreck kunna under denna riksdagsperiod komma att genom beslut af Andra Kammaren förklaras hvilande, känner jag mig inför valet mellan att dock försöka erhålla någonting och att ingenting skulle komma till stånd nödgad att nu rösta för herr Olssons i Fläsbro motion. Denna motion skiljer sig, såsom herrarne veta, från den af mig med flere afgifna endast i det afseendet, att den tillägger ett kommunalt utskyldsstreck.

Då jag nu tillkännagifver detta, vill jag också till den kraft och verkan det hafva kan tillåta mig att anmana de ärade vänner, som i fråga om utskyldsstrecket stå på samma principiella ståndpunkt som jag, att nu låta sina betänkligheter fara och öfvervinna sitt motstånd på en i förhållande till hufvudsaken i rösträttsfrågan dock *jämförelsevis* underordnad punkt.

Jag ber att få erinra herrarne om, att det är ett ganska betydelsefullt ögonblick, då vi nu gå att votera om herr Olssons i Fläsbro motion. Ty här föreligger *den enda* möjligheten därtill, att Andra Kammaren i kväll skall kunna uttala en bestämd positiv mening och anvisa den riktning, i hvilken efter dess mening rösträttsfrågans lösning bör gå. Om så sker, då har Första Kammaren fattat ett, Andra Kammaren ett annat och motsatt beslut, men äfven det positivt. I sådant fall kan enligt min mening icke någon tvekan råda om, hvilken den fortsatta vägen för rösträttsfrågans lösning skall blifva.

Hans excellens herr statsministern yttrade i går i Första Kammaren å egna och helt visst äfven å regeringens vägnar: den politiska tyngdpunkten ligger i Riksdagens Andra Kammare. Det är då tydligt, att, om Andra Kammaren gifver ett bestämdt uttalande om, att den i förevarande fråga vill inslå på en ny väg, en annan väg än den regeringen nu försökt, och en väg, som är mera öfverensstämmande med folkets önskningar, man bör kunna hoppas,

Om valrätten
till Andra
kammaren
m. m.
(Forts.)

att denna väg kommer att beträdas. Jag tror man kan hoppas det så mycket mera som den öfverläggning, hvilken resulterat i ett nederlag för det proportionella valsättet, slutade med åtskilliga anföranden, i hvilka de ärade talarne förklarade, att, ehuru de hyste de största betänkligheter mot detta valsätt, ja, till och med ogillade det, de ändock komme att rösta för detsamma. Det är då tydligt, att den minoritet, som röstade för detta valsätt, i själfva verket är ännu mindre hvad öfvertygelsen beträffar, än hvad siffrorna utvisa. Vid sådant förhållande ber jag få säga eder, mina herrar: *nu gäller det!* Jag säger det åt mina anhängare, som röstat för den af mig och åtskilliga kamrater framlagda motionen, men jag tillåter mig äfven säga det till de ärade kamrater här i kammaren, som äro principiella anhängare af det proportionella valsättet, men som likväl icke vilja göra detta valsätts genomförande till ett villkor för den allmänna rösträttens införande. Jag tillåter mig sålunda till eder alla, mina herrar, som äro uppriktiga, varma och ifriga vänner till den allmänna rösträttens genomförande, rikta en varm och vördsam vädjan att rösta för herr Olssons i Fläsbro förslag, ty *nu* vid voteringen om *detta förslag gäller det verkligen.*

I detta anförande instämde herrar *Höjer, Persson* i Arboga, *Waurinsky* i Saltsjöbaden, *Berg* i Stockholm, *Natt och Dag, Moll,* friherre *Bonde, Zetterstrand, Henricson, Sterner, Segerdahl, Hedlund, Erikson* i Öfre Odensvi, *Wijk, Forsberg, Forssell, Collvin, Jansson* i Saxhyttan, *Starbäck, Holmgren* och *Lundgren.*

Herr Johansson i Jönköping: I den situation, som nu inträdt, sedan Andra Kammaren förkastat Kungl. Maj:ts förslag i rösträttsfrågan, och en definitiv lösning af denna fråga vid innevarande riksdag sålunda omöjliggjorts, återstår naturligtvis för alla verkliga rösträttsvänner ingenting annat än att samla sig på nya linjer för uppmarschen mot den allmänna rösträtten.

På grund af den ståndpunkt, jag här förut gifvit till känna, och sedan äfven herr Staaffs m. fl. motion, för hvilken jag nyss gifvit min röst, fallit, ber äfven jag att på det lifligaste få instämma i herr Staaffs nu hållna anförande.

Härmed var öfverläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets i förevarande moment gjorda hemställan, dels ock på afslag därå och bifall i stället till den af herr Olsson i Fläsbro i ämnet afgifna motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad, men som votering begärdes, blef nu anslagen följande af kammaren godkända omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets

hemställan i 2:a punkten mom. 1) af utskottets förevarande utlåtande n:o 5, röstar

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda hemställan bifallit den af herr Olsson i Fläsbro i ämnet afgifna motionen.

Omröstningen utvisade 109 ja, men 116 nej; och hade kammaren alltså med afslag å utskottets hemställan bifallit den af herr Olsson i Fläsbro i ämnet väckta motionen.

Mom. n).

Utskottets hemställan bifölls.

I fråga om *mom. o)* anförde:

Herr Lindhagen: Som vid konstitutionsutskottets betänkande finnes fogad en reservation af herr Broström, i hvilken reservation i hufvudsak göres samma hemställan som i min motion, ber jag att få yrka bifall till herr Broströms reservation.

Häruti instämde herrar *Johansson* i Jönköping, *Centerwall* och *Larsson* i Lund.

Herr Elowson: Med hänvisning till den motivering till herr Lindhagens motion, som finnes intagen i utskottets betänkande sidan 162, ber jag att få instämma i yrkandet på bifall till den af herr Broström vid punkten afgifna reservation.

I detta anförande instämde herrar *Lindgren* i Örebro, *Beckman*, *Åkerlund*, *Johansson* i Öija och *Pettersson* i Södertelje.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad samt herr talmannen framställt propositioner dels på bifall till utskottets i förevarande moment gjorda hemställan, dels ock på afslag därå och bifall i stället till den af herr Broström vid ifrågavarande utlåtande fogade reservationen, fann herr talmannen den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Den, som vill, att kammaren med afslag å konstitutionsutskottets hemställan i 2:a punkten mom. o) af utskottets förevarande utlåtande n:o 5 bifaller den af herr Broström vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utföll med 93 ja, men 115 nej; hvadan utskottets hemställan alltså bifallits af kammaren.

Mom. p) och q).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 2.

Justerades protokollsutdrag.

§ 3.

Ordet begärdes härfpå af

Herr vice talmannen Pehrson, som yttrade: Herr talman! Jag ber att få hemställa, att kammaren ville besluta, att statsutskottets memorial n:o 121 må bland två gånger bordlagda ärenden uppföras främst på föredragningslistan för nästa plenum.

Denna herr vice talmannens hemställan blef af kammaren bifallen.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 2,1 på natten.

In fidem

Herman Palmgren.